

کشتی فیلسوفان

جنگ شخصی لنین
و تبعید اندیشمندان
لزلی چمبرلین
ترجمه شهربانو صارمی

بنگاه ترجمه و نشر
کتاب پارسه

یادداشت‌ها

مقدمه

۱. کشتی شهردار هاکن (Oberburgermeister Haken) باید مطابق جدول زمان‌بندی معمول پترزبورگ - شچچین، اول وقت روز پنجشنبه، ۲۸ سپتامبر حرکت می‌کرد و شنبه، ۳۰ سپتامبر وارد شچچین می‌شد. به نوشته اس.اس. خاروژی (، "Filosofsky parokhod" Literaturnaya Gazeta ، ۹ مه ۱۹۹۰)، روس‌های تبعیدی ۳۰ سپتامبر وارد شدند. به روایت سرگئی تروبتسکوی هاکن: یک روز با تأخیر از پتروگراد حرکت کرد، یعنی روز جمعه ۲۹ سپتامبر، کشتی در روال (تالین) توقف کرد. چنین سفری به صورت مستقیم با سرعت حدود ۱۹ کیلومتر در ساعت، ۵۲ ساعت طول می‌کشید.

۲. گ.پ.او، اداره سیاسی دولت که فوریه ۱۹۲۲ تشکیل شد بیشتر به نام نیای خود، چکا (Cheka) معروف بود یا به احتمال زیاد وچکا (Vecheka). این سرنام بدنام بر مبنای سه حرف اول اسم کمیسیون فوق‌العاده برای مبارزه با ضدانقلاب و خرابکاری ساخته شده بود که دسامبر سال ۱۹۱۷ تأسیس شد. نک به:

The Blackwell Encyclopedia of the Russian Revolution, Oxford 1988.

3. Philip Boobbyer, S.L. Frank. *The Life and Work of a Russian Philosopher 1887—1950*, Athens, Ohio, 1995, p. 116.

4. *Pravda*, 31 August 1922.

اس.آ. فیدوکین مورخ شوروی اولین کسی بود که از این رویداد به عنوان بخشی از مقابله

شوروی با «ایدئولوژی بورژوازی» یاد کرد. نک به:

Bor'ba s burzhuaznoi ideologii v usloviyakh perekhoda k NEPu, Moscow, 1977.

۵. تایمز، ۲۳ اوت ۱۹۲۲، گزارش بوریس لوسکی از بارگیری در اوایل بعدازظهر روز بیست و هشتم. لوسکی حرکت هاکن را به چشم ندید اما گزارش‌های دیگر متفق‌القول تأیید می‌کنند که مطابق تبلیغ کمپانی کشتی‌هایی که سپیده‌دم ۲۹ سپتامبر از پتروگراد روسیه را ترک می‌کردند روز یکشنبه، اول اکتبر به مقصد می‌رسیدند که از نظر من همان اتفاقی است که رخ داده است. کتابچه‌های راهنمای سفر از سال ۱۹۰۱ تا ۱۹۳۴ مدت سفر را بین ۵۶ و ۷۰ ساعت برآورد می‌کردند.

۶. برای شرح زندگی ویکتور فرانک نک به:

Lesley Chamberlain, *Strange Meeting*, BBC Radio 3, 10 April 2002.

7. K. I. Chukovsky, *Dnevnik 1901-1929*, edited by E. Ts. Chukovskaya and with an introduction by V. A. Kaverin, 2nd corrected edition, Moscow, 1997.

8. Viktor Kagan, 'Boris Brutskus: uchenyi i pravozashchitnik' in *Evrei v kulture russkogo zarubezhya*, Vyp. 1, pp. 476-84. The US economist was D.G. Wilhelm.

9. Laurel E. Fey, *Shostakovich. A Life*, Oxford, 2000, p. 11.

10. Karl Schlögel, *Jenseits des grofen Ok to ber Das Laboratorium der Moderne Petersburg 1909-1921*, Berlin, 1988, p. 448; *MIA*, 12, p. 132.

تیخون ایوانوویچ پالنی بر از بنیانگذاران تعاونی انتشاراتی زادراگا بود. نک به:

Russky Parizh, compiled and with a foreword and commentary by T. P. Buslakova, Moscow, 1998. L. Fleishman, R. Hughes, O. Raevskaya-Hughes, *Russky Berlin 1921—1923 Po materialiam arkhiva B.I. Nikolaevskogo v GubernskomInstitute*, Paris, 1983.

11. <<http://www.ihst.ru/projects/emigrants/selivanov.htm>>, accessed 11 June 2004. 'Selivanov' in *Russkoe zarubezhè. Zolotaya kniga russkoi emigratsii. Perv ay a tret' XX veka Entsiklopedichesky biografichesky slovar*, Moscow, 1997.

12. Trubetskoy, p. 287.

13. L.A. Kogan, 'Vyslat' za granitsu bezzhalostno, *Voprosy filosofii*, 1993, No. 9, p. 83.

14. Khoruzhii, *Literaturnaya Gazeta*, 6 June 1990.

15. An example is *Evangelskaya Gazeta Mirt*, No. 5(36), Sentyabr—Oktyabr 2002 g.

16. Mikhail Geller, 'Pervoe predosterzhenie — udar khlystom', *Vestnik russkogokhris-tianskogo dvizheniya*, No. 127, Paris, 1978; in French as Michel Heller, 'Premier

avertissement: Un coup de fouet. L'histoire de l'expulsion des personnalités culturelles hors de l'Union Soviétique en 1992', *Cahiers du monde russe et soviétique*, XX (2), 1979, pp. 131—72.

۱۷. برای لنین و خردمداری نک به:

Lesley Chamberlain, *Motherland. A Philosophical History of Russia*, London, 2004.

۱۸. بنگرید به انتقاد شدید بردیایف در ریچارد پاپیز

Struve Liberal on the Right 1905—1944, Cambridge, Mass., 1980, pp. 352 ff;

G.S. Smith, *D.S. Mirsky*, Oxford, 2000, pp. 125, 160.

بخش اول

۱. شب گذشته

1. Nicholas Berdyaev, *Dream and Reality. An Essay in Autobiography*, London, 1950, [*Dream*], pp. 3 ff.

2. *Professiya: Zhena filosofa Lidya Berdyaeva* [Diaries], compiled and with a foreword and commentary by Elena V. Bronnikova, Moscow, 2002, pp. 5—12.

جالب است که بازیگران اصلی هر دو طرف در آستانه انقلاب با زنان فرهیخته‌ای ازدواج کردند که از نظر فکری به آن‌ها کاملاً نزدیک بودند. لنین (نادژدا) را داشت و بردیایف لیدیا را. این زوج‌ها - و البته بسیاری دیگر - در صف مقدم روشنفکرانی قرار داشتند که در شرف جدایی از هم برای یک سده بودند، هر دو زن و شوهر فعالان بالقوه بودند.

3. *Ibid*, p. 12.

4. N.O. Lossky, *History of Russian Philosophy*, London, 1952, p. 237.

5. 'Mariy Stoyunina', *Minuvshee Istoricheskoy Almanakh*, vol. 7, Moscow, 1989.

6. On the Living Church and the mistreatment of Patriarch Tikhon, see W. C. Emhardt, *Religion in Soviet Russia*, Milwaukee and London, 1929, and Matthew Spinka, *The Church in Soviet Russia*, New York, 1956.

7. *MIA*, 12, p. 189.

8. N. A. Berdyaev, 'The Pre-Death Thoughts of Faust' (1922), p. 6, <<http://www.berdiaev.com/berdlib/i922>> accessed on 22 July 2004.

این تفکرات موجب همکاری بردیایف برای نوشتن چهارمقاله روسی درباره سقوط غرب اوسوالد ااشپنگلر شد که لنین را بر سر خشم آورد و باعث شد نام این نویسندگان را در

- فهرست تبعیدیان قرار دهد. چهار نفری که در نوشتن اوسوالد اشپینگر و سقوط غرب، مسکو، ۱۹۲۲ همکاری داشتند عبارت بودند از بردیایف، فرانک، استپان و بوکشپان.
9. *MIA*, 12, p. 127 ff.
10. Bertram Wolfe, *The Bridge and the Abyss. The Troubled Friendship of Maxim Gorky and V.I. Lenin*, London, 1967, p. 51. See also Lenin to Gorky, written 13 or 14 November 1913, PSS vol. 48, p. 260, CW, p. 121.
11. A. A. Kizevetter, *Na Rubezhe dvukh stoletii Vospominaniya 1881—1914*, with an introduction by M. G. Vandalkovskaya, Moscow, 1997, p. 18.
12. *Ibid.*
13. *MIA*, 12, p. 110.
14. Geller, p. 223.
15. *Dream*, p. 242.
16. *MIA*, 12, p. 164.
- این بیماری امروز به نام رقصک یا کره شناخته می‌شود، نوعی اختلال سیستم عصبی که موجب حرکات غیرارادی در بدن بیمار می‌شود و امروزه با داروهای آرامبخش قابل درمان است.
17. *Dream*, p. 242.
18. *MIA*, 12, p. 129.

۲. جنگ داخلی کاغذی

1. Kizevetter, *Na Rubezhe dvukh stoletii*, p. 17; L. M. Demina, 'Kizevetter', *Politick-eskie deyateli rossii 1917. Biografichesky Slovar'*, Moscow, 1993. The article is summarized at <<http://www.hronos.km.ru/biograf/kizevetter.html>>
2. Dalmat Aleksandrovich Lutokhin, *Alien Pastors, Minuvshee Istorichesky Almanakh*, vol. 22, St Petersburg, 1997, p. 95.
3. A. S. Izgoev, 'Tragediya i vina', *Nash Vek*, 5 April 1918, quoted in Mark D. Steinberg, 'Introduction' in Maxim Gorky, *Untimely Thoughts. Essays on Revolution, Cidture and the Bolsheviks 1917-1918*, translated by Herman Ermolaev, London, 1995. On Izgoev, see also Schlögel, 1988, pp. 392-400; Pipes, *Struve Liberal on the Right 1905—1944*, Cambridge, Mass., 1980, pp. 107, 108, 112; L. Fleishman, Yury Abyzov, and B. Ravdin, *Russkaya Pechat' v Rige: is istorii gazety Segodnya*

- 1930 *godov*, 5 vols, Stanford, 1997, vol. 1, pp. 311—14.
4. Boobbyer, p. 117.
 5. B. P. Vysheslavtsev, *The Eternal in Russian Philosophy*, translated by Penelope V. Burt, Grand Rapids, Michigan, 2002, pp. 21, 68. *Russkoe zarubezFe. Zolotay-akniga russkoi emigratsii. Pervaya tret'XXveka Entsiklopedichesky biografichesky slovar'*, Moscow, 1997, pp. 156-9.
 6. Catherine Evtuhov, *The Cross and the Sickle. Sergei Bidgakov and the Fate of Russian Religious Philosophy 1890-1920*, London, 1997, pp. 121 ff.
 7. Vadim Kreid, Aikhenval'd, *Siluety russkikh pisatelei*, I, Moscow, 1994; E. A. Stepun 'Pamyati Yu. I. Aikhenval'da', in *ibid.*; Abram Reitblat, 'Podkolodnyi estet s myagkoi dushoi i tverdymi pravilami: Yuly Aikhenval'd v emigratsii', *Evrei v kulture russkogozarubezhya*, Vyp. 1, Jerusalem, 1992.
 8. Pipes, *Struve Liberal on the Right*, pp. 171—4.
 9. V. Rozenberg, *Iz istorii russkoi pechati: Organizatsiya obshchestvennogo mneniya Rossii i nezavisimaya gazeta Russkie Vedomosti (1863-1918)*, Prague, 1924. For general histories of the press, see *Russkaya periodicheskaya pechat' 1702—1894: Spravochnik*, edited by A. G. Dement'ev, A. V. Zapadov, M. S. Cherepakhov, Moscow, 1959; *Russkaya periodicheskaya pechat' 1895—October 1917: Spravochnik*, edited by M. S. Cherepakhov and E. M. Fingerit, Moscow, 1957; Charles A. Ruud, *Fighting Words. Imperial Censorship and the Russian Press 1804-1906*, Toronto, 1982.
 10. Khariton, Iretsky, Petrishchev, Peshekhonov, Rozenberg, Osorgin, Kizevetter, Myakotin, Aikhenvald, Berdyaev. The founders of *Rech'* — Pavel Milyukov, V. D. Nabokov, I. A. Gessen and A. I. Kaminka - all emigrated earlier.
 11. Journalists such as Osorgin and Petrishchev hovered between the Kadets and the Popular Socialists, which was the party of two other 'higher' journalists, Venedikt Myakotin and Aleksei Peshekhonov.
 12. Robert Service, *Lenin: A Biography*, London, 2000, p. 122.
 13. Boobbyer, pp. 38, 45.
 14. FSB file No. 15374, released to the press on 15 August 2002. Commentary at <http://www.newsgala.net>.

15. Khoruzhii, *Literaturnaya Gazeta*, 6 June 1990.
16. Kreid in Aikhenvald, *Silueti*, vol. 3, p. 12.
17. Lenin made this connection repeatedly in *Materialism and Empiriocriticism* (1909) available in CW, vol. 14.
18. Michael Glenny and Norma Stone, *The Other Russia*, London, 1990, p. 319.
Dusha is normally translated as soul.
19. Yury Terapiano, *Literaturnayazhizn russkogo Parizha za polveka*, Paris, 1987, p. 181.
20. *Dream*, p. 230.
21. Nina Berberova, *The Italics are Mine*, London, 1991, p. 141, said Gershenzon was 'forced to die.' See also A. Yu. Galushkin et al., eds., *Zhurnaly*, Moscow, 1996, p. 50.
22. *Dream*, p. 109.
23. Boobbyer, p. 116.
24. P. I. Sorokin, *A Long Journey*, New Haven, Conn., 1963. I. A. Golosenko, *Pitirim Sorokin Sud'ba i trudy*, Syktyvkar, 1991, p. 122. Useful articles can be found at <<http://www.hronos.km.ru/biograf/sorokin>>, <<http://www.philosophy.albertina.ru>> and <<http://www.krugosvet.ru/articles/77/1007787a1>>, accessed 24 June 2004.
25. For the family history see 'Introduction in Evgeny Trubetskoy, *Izproshlogo*, Tomsk, 2000; Ol'ga Trubetskaya, *Knyaz S. N. Trubetskoy Vospominaniya sestry*, New York, 1953.
26. Trubetskoy, *Izproshlogo*, p. 280.
27. Ruud, p. 199; V. A. Myakotin, *Nado li idti v Gosudarstvennuyu Dumu?*, St Petersburg, 1906; Dement'ev et al. (eds), *Russkaya periodicheskaya pechat' 1702-1894*, Moscow, 1959, p. 574.
لنین پیش‌تر در دههٔ ۱۸۹۰ به ثروت روسیه (Russkoe Bogatstvo) حمله کرده بود: «این آقاها دشمنان علنی سوسیال-دموکراسی» هستند، نک به لنین
PSS vol. 1, p. 115. From 1914 to March 1917 the journal appeared as *Russkie Zapiski* before it was stifled in 1918.
28. Hannah Arendt, *The Origins of Totalitarianism*, London, 1958.
29. Orlando Figes, *A People's Tragedy: The Russian Revolution 1891-1924*, London, 1996, p. 778.
30. *Dream*, p. 227.

31. CW, vol. 28, pp. 192, 389. PSS, vol 37, pp. 195, 411.
32. Ugrimova, p. 206, uses the word 'sovdepie' as does Osorgin quoted in Fiene, p. 99.
 سرنام سوودپیه در اولین سال‌های پس از انقلاب، تا زمان تشکیل اتحاد شوروی در نوامبر سال ۱۹۲۲ که به این اصطلاح به‌عنوان صفتی برای توصیف دولت رسمیت بخشید به‌صورت گسترده مورد استفاده بود. سوودپیه به معنی مأمور دولت بود یا هیئتی که به او گزارش داده می‌شد که همان شورای نمایندگان یا «Soviet Deputatov» بود. این عبارت از لغت‌نامه‌های امروزی حذف شده است. سوودپیه نامی کوتاه‌شده است که دلالت بر ماهیت فی‌البداهه و ناقص دولت بلشویکی دارد و علاقه آن به اسامی اختصاری و سرنام‌ها را به‌سخره می‌گیرد.
33. Wolfe, p. 92 and passim.
34. Steinberg, p. xxii.
35. Sorokin, p. 171.
36. Ibid.
37. For Lunacharskys rescue of Gustav Shpet, see *Gustav Shpet, Filosofskie Etyudy*, Moscow, 1994, p. 8.
38. Alexandra Tolstoy, *Out of the Past*, translated by various hands, edited by Katherine Strelsky and Catherine Wolkonsky, New York, 1981, p. 101.
39. K. I. Chukovsky, *Dnevnik 1901—1929*, p. 196 (19 March 1922).
40. Alexandra Tolstoy, p. 132. She mistakenly called him Valerian.
41. NLV, pp. 208-9
42. *Dream*, p. 230.
43. Ibid., p. 236.
44. Ibid., p. 233.
45. George Leggett, *The Cheka: Lenins Political Police*, Oxford, 1981, pp. 308—9.
 Emhardt, p. 29, refers to 'execution by the hundreds [between 1918 and 1922]':
46. M. Kulikova, 'Boris Nikolaevich Odintsov', p. 2, at <<http://www.ihst.ru/projects/emigrants/odintsov>> accessed 6 June 2004.
47. Anatoly Mariengof, *A Novel without Lies*, translated by Jose Alaniz, Moscow, 2000, p. 51.
48. Fiene, pp. 165—8.
49. <<http://www.vgd.ru>> has brief biographical details of Abram Kagan.

50. Ya. V. Leontiev, *Zvenya Istorichesky Almanakh*, Vyp. 2, 1991, p. 469. All the expellees who were Zadruga partners are noted in Schlögel, 1988.
51. Nadezhda Mandelstam, *Hope Abandoned. A Memoir*, translated by Max Hayward, Harmondsworth, 1976, p. 79.
52. Wolfe, p. 67.
53. Ibid., pp. 71-2.
54. Tatyana Frank, *Pamyat'serdtsa*, unpublished family memoir in the possession of Peter Scorer, pp. 4—5.
55. Boobbyer, pp. 107-12.
56. TFV, p. 5.
57. Sorokin, p. 186.
58. *Zvenya Istorichesky Almanakh*, edited by N. G. Okhotin and others, Vyp. 2, Moscow, 1992, p. 140.
59. *Dream*, pp. 231-2; Fiene, p. 221.
60. PSS, vol. 37, p. 411; CW, vol. 28, p. 389.
61. Trubetskoy, p. 174.
62. M. G. Vandalkovskaya, 'Introduction' in A. A. Kizevetter, *Na Rubezhe dvukh-stoletii*. Additional material on Kizevetter from <<http://www.hronos.km.ru/biograf/kizevetter>>.
63. Leggett, pp. 284-7.
64. Richard Pipes, *Russia Under the Bolshevik Regime 1919—1924*, London, 1994, p. 29.
65. Leggett, pp. 287-8.
- انتشار خاطرات اس.ای. تروبتسکوی ۲۸ ساله پرده از رهبری او در این سازمان برداشت. لگت او را با پدرش اشتباه کرده است.
66. Ibid., p. 287.
67. T. Ulyankina, 'Mikhail Mikhailovich Novikov', at <<http://www.ihst.ru/projects/emigrants/>>.
68. Leggett, p. 288.
69. *Dream*, p. 238.
- دونالد ریفلد این دستگیری را با حادثه سال ۱۹۲۲ اشتباه کرده است. استالین و جلاخان او: تصویری موثق از یک خودکامه و آن‌هایی که در خدمت او بودند، لندن، ۲۰۰۴، ص ۱۱۷.

یادداشت‌ها ■ ۳۹۳

70. Leggett, p. 273.

71. Ibid., p. 327.

72. Service, p. 434.

73. Glavatsky, p. 85.

74. Volkogonov Leaders, p. 76.

75. Sorokin, p. 187.

بهترین روایت از قضیهٔ تاگانتسف، قبل از آزاد شدن اسناد آرشیوی در سال ۱۹۹۲ را می‌توان در لگت، ص ۲۸۹ و Struve: Liberal on the right ریچارد پاییز، ص ۳۴۴ یافت. ده سال قبل از پایان کار اتحاد شوروی، پاییز نسخهٔ رسمی شوروی را جمع‌بندی کرد و آن را شرم‌آور دانست. در زمان جنگ سرد برخی از مورخان غربی که اطلاعاتی در دست نداشتند داستان بلشویک‌ها را همان‌طور که برای مثال در یادداشت‌های نادژدا ماندلشتم، امید علیه امید آمده منعکس کردند. یک خاطره، ترجمهٔ مکس هیوارد، هارمونداورث، ۱۹۷۵، ص ۴۸۷. جزئیات اسناد آرشیوی که منجر به جان گرفتن قربانیان و ساختن یادبود برای آن‌ها شد در Dmitry Prokhorov, *Zagovor po planu vozhdya proletariata* در *Gazeta Sovershenno sekretno* منتشر شد.

Versiya v Pitere, No. 19, 26 May 2003, at <[http:// www.konkretno.ru](http://www.konkretno.ru)>.

76. Berberova, *The Italics*, p. 122.

77. Michael Ossorgin, *A Quiet Street*, translated by Nadia Helstein, London, 1930, p. 171.

78. Nikolai Otsup, *Okean vremeni Stikhotvoreniya, dnevnik v stikhakh, stat'i i vospominaniya o pisatelyakh*, with an introduction by Louis Allen, St Petersburg, 1993, pp. 517 ff.

79. *MIA*, 12, p. 89.

80. Cited in Wolfe, p. 90.

81. Mandelstam, *Hope Abandoned*, pp. 153—4.

82. Volkogonov Leaders, p. 40.

83. Service, pp. 430-33.

84. Figes, pp. 778—9

روایتی از رفتار ناپختهٔ مقامات شوروی در دیدار هواداران انگلیسی با ولادیمیر میخائیلوویچ
زنزینف در

- The Story of the Children Abandoned in Soviet Russia*, translated by Agnes Platt, London, 1931.
85. The text of Hoover's telegram in Wolfe, p. 50. See also Marc Raeff, *Russia Abroad. A Cultural History of the Russian Emigration 1919—1939*, Oxford, 1990, pp. 27-30.
86. Fiene, pp. 218-19.
87. Fiene, p. 63. Geller, pp. 201 ff. stresses the role of Pomgol in prompting the expulsion
۸۸. نیکلای دیمتریوویچ کندراتیف، استاد آکادمی کشاورزی مسکو از سال ۱۹۱۷ و یکی از بنیانگذاران پروژه کشاورزی روسیه شوروی. در دوران استالین پاکسازی و در سال ۱۹۶۳ از او اعاده حیثیت شد.
- Biographical information at <<http://www.vgd.ru>>. For his pardon in 1922 see Glavatsky, p. 172.
89. Roman Jakobson, *My Futurist Years*, edited by Bengt Jangfeldt, translated by Stephen Rudy, New York, 1997, p. 324.
90. Thomas R. Beyer, 'Andrej Belyjs RuEland in Berlin' in Karl Schlogel (ed.), *Russische Emigration in Deutschland 1918—1941*, Berlin, 1995, p. 312.
91. Vitaly Shentalinsky, *The KGB's Literary Archive*, translated by John Crowfoot, London, 1995, p. 234.
92. As Figes, 1996, explains Gorky's departure.
93. Berberova, *The Italics*, pp. 140-41.
94. Ibid., p. 163.
95. Jakobson, *My Futurist Years*, p. 307.
96. Ibid., p. 326.
97. Ibid., p. 211.
98. Wolfe, pp. 136-9.
99. Glavatsky, pp. 60-61.
100. Ibid.

1. Wolfe, p. 81; Glavatsky, p. 15.
2. The Kremlin could not afford to ignore Martov's *Sotsialisticheskyy Vestnik*, published

in Berlin. See Nikita Struve, *Soixante-dix ans d'émigration russe 1919—1989*, Paris, 1996, p. 29; Andre Liebich, 'Die Menschewiki in Deutschland 1921-1933' in Schlögel, 1995.

مارتف که در هنگام تبعید در دوران تزار از دوستان لنین بود به خاطر بیماری روسیه را ترک کرده بود اما همچنان به جنگ کاغذی ادامه داد.

۳. کنفرانس جنوا به خاطر گرفتن وام‌های خارجی و امکان به رسمیت شناخته شدن از سوی جامعه بین‌الملل برای لنین اهمیت زیادی داشت به همین خاطر رئوس کلی شگردهای لنین که در نامه‌ای به تاریخ ۱۶ ژانویه با مهر «محرمانه» به مولوتف نوشته شد، در جهت تضعیف کنفرانس بود. لنین مولوتف را مجبور کرد باب گفتگوهای جداگانه ثبت‌نشده‌ای را با آلمان‌ها در برلین و مسکو باز کند که هدف آن برنامه‌ریزی «تماس ما و آن‌ها» در جنوا و «گفتگوهای غیررسمی محرمانه با توجه به پیشرفت آن‌ها در جنوا» جدای از بقیه کشورهای شرکت‌کننده بود. نامه‌های نوشته‌شده برای وزیر خارجه او و چیچرین، رئیس هیئت شرکت‌کننده در کنفرانس در ۱۶ و ۲۵ فوریه، توصیه به بهره‌برداری از همناهی بورژوازی برای صلح‌گرایی دارد. روسیه باید به عنوان کشوری صلح‌دوست معرفی می‌شد تا دشمنان خود را نرم‌تر کند. ۸ مارس لنین اصرار کرد که چیچرین گزارش‌هایی برای منجستر گردین آماده کند تا پوشش خبری وسیعی داشته باشد. همه این نامه‌ها در زمان جنگ سرد در مجموعه آثار لنین چاپ شد.

۴. لنین در فاصله ۲۶ و ۳۱ ژانویه در نامه‌ای برای اوتشلیخت خواست چکا بر «فشار و سرعت» دادگاه‌های انقلاب بیفزاید و جواب «کمترین آشوب‌ها را با قانون جنگی و شلیک به قلب هدف» بدهد. با این‌همه آنچه بعد به کار گرفته شد یک سیاست «نرم» با تبعید افراد مشکل‌ساز به خارج از کشور بود.

Pss, vol. 54, p. 144 (CW, vol. 45, p. 454)

5. Quoted in Glavatsky, p. 17, from A. M. Gak, A. S. Masalskaya and I. S. Selezneva, 'Deportatsiya inakomyslyashchikh v 1922 g. (Positsiya V.I. Lenina)', *Kentavr*, 1993. No. 5, p. 79.

6. Fyodor Dan, *Dva goda skitaniia 1919—21*, Berlin, 1922, and Theodor Dan, *Letters 1899—1946*, edited by Boris Sapir, Amsterdam, 1985, p. 320. Glavatsky, p. 88, از تبعید اجباری مارتف در سال ۱۹۲۰ می‌گویند اما دان در میان تبعیدیان پاییز ۱۹۲۲ نبود.

7. Lenin to Gorbunov, 6 February, PSS, vol. 54, p. 155; CW, vol. 45, p. 461.

8. PSS, vol. 54, p. 182. CW, vol. 45, p. 484.

9. Ibid., 21 February to Kamenev and Stalin, PSS, vol. 54, pp. 177, 480. In CW, vol.

- 45, the phrase is wrongly translated as 'fooling us'.
10. *Pravda*, 31 August 1922.
11. B. Bronshteh, 'Stratonov Vsevolod Viktorovich', at <<http://www.ihts.ru/projects/emigrants/stratonov>> accessed on 11 June 2004. 'Bogolepov Aleksandr Aleksandrovich' at <<http://www.zarubezhje.narod.ru>> accessed on 19 June 2004. See also Robert Paul Browder and Alexander F. Kerensky, *The Russian Provisional Government of 1917 Documents*, vol. 1, Stanford, 1961, p. 469.
12. Sorokin, p. 186.
13. 'On the Significance of Militant Materialism', PSS, vol. 45, pp. 23-33; *CW*, vol. 33, pp. 227—36.
14. Yakov Markovich Bukshpan
15. PSS, vol. 54, p. 198; *CW*, vol. 45, p. 500.
16. *Pravda*, 10 May 1922.
۱۷. به نقل از گلاواتسکی، ص ۱۰۴: «با توجه به غیرممکن بودن طرح کامل مسائل در دادگاه‌ها و در عین حال لزوم خلاص شدن از شر عناصر خطرناک و زیان بخش پیشنهاد می‌شود گ.پ.او اصلاحات زیر در مقررات [Polozhenie] را انجام دهد: "برای اصلاح و متحول ساختن مقررات گ.پ.او از ۶ فوریه ۱۹۲۲ این حق به گ.پ.او داده شود: اجرای احکام تبعید [vysylka] به خارج از مرزهای فدراسیون اتحاد جماهیر روسیه شوروی تادو سال در مورد روس‌هایی که نیت بدی در سر دارند یا خارجی‌ها."»
18. George Kennan, *Siberia and the Exile System*, 2 vols, London, 1891, vol. 1., p. 242.
19. *Ibid.*, p. 247.
20. *Ibid.*, p. 274. (1887-1939) was born either in
۲۱. گلاواتسکی ص ۶۲ روس‌های برای سنت پترزبورگی یا تاریخ‌دانان شهر لهستانی، سخنان نین به لودز، براساس گزارش‌های متناقض کنگره دهم حزب.
22. PSS, vol. 45, p. 189, not available in *CW*.
23. Volkogonov Leaders, pp. 71, 76.
۲۴. نگاه موشکافانه نین به تبلیغات هوادار شوروی تا بهار سال ۱۹۲۲، معیارهای لازم برای کشور شوروی را مشخص کرد. یوری استکلف نویسنده‌ای بود که روسیه شوروی را تبلیغ می‌کرد، او در ایالات متحد آناش را منتشر کرد و سال ۱۹۲۲ به دنیای انگلیسی‌زبان کمک کرد.
25. Lenin hesitated over *Novaya Rossiya* because it was a *Smena Vekh* publication (see pp. 220 ff), whose Russian patriotism was potentially useful.

26. The cover of *Ekonomist* featured the names of B. D. Brutskus, A.I. Bukovetsky, S.I. Zverev, D. S. Zernov, E. L. Zubashov, A. S. Kagan, V. I. Kovalevsky, D. A. Lutokhin, N.V. Monakhov and A. L. Rafalovich. Lenin would single out another contributor, Ozerov, in his letter of 16 June to Stalin.
27. L. A. Kogan, *Voprosy filosofii*, 1993, No. 9, p. 61.
۲۸. NLV ص ۲۱۶. رائف، ص ۲۰۹، مصاحبه با آبرام اس. کاگن (۱۸۸۹-۱۹۸۳)، یکی از تبعیدیان، که گفت بعد از راپالو مقامات آلمانی بیشتر متمایل به آیین اشتراکی بودند و به دادن ویزا کمک کردند و ترتیب سفر را دادند.
۲۹. گلاواتسکی، ص ۱۷۷، و یادداشت‌های «فوق محرمانه» اونشلیخت به استالین از ۶ ژانویه ۱۹۲۳، در گلاواتسکی، ص ۹۵ آمده است. نوشته شده: «با توجه به مشکلاتی که در مورد فرستادن روشنفکران اوکراینی ضدشوروی به خارج از کشور وجود دارد، در ارتباط با امتناع برخی کشورها از پذیرفتن آن‌ها، گ.پ.او تأخیر در انجام حکم تبعید را مصلحت نمی‌داند و بهتر است اوکراینی‌ها به جای خارج از کشور به نقاط دوردست در داخل فدراسیون اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی تبعید شوند.»
30. Schlögel, *Russische Emigration in Deutschland 1918—1941*, Berlin, 1995, p.48.
31. Glavatsky, pp. 94 ff, details this campaign against the professions.
32. *Ibid.*, p. 102, in the form of a memorandum on 1 June.
33. Volkogonov *Leaders*, p. 7: 'Lenin's assault on the intelligentsia was directed not against their ideas, but against them personally' is surely wrong. Slavoj Zizek, 'Revolution must strike twice' (review of Helene Carrere d'Encausse, *Lenin*, translated by George Holloch, London, 2001), *London Review of Books*, No. 25, July 2002, p. 14,
- به گفته هلن کارره دی انکاوس: «این نمونه دیگری از روش منحصر به فرد لنین بود، که به جای حذف مخالفانش ایده‌های آن‌ها را حذف می‌کرد، و به بازندگان اجازه می‌داد در هیئت حاکمه باقی بمانند.» شور و شوق ژیزک برای این دیدگاه گرچه به درجه‌ای که لنین را در مقایسه با استالین به خوبی نشان می‌دهد، نسبت مستقیم دارد. مقایسه تا آنجا که به نویسنده حاضر مربوط می‌شود نفرت‌انگیز است. دیدگاه لنین ترکیبی از پیشینه روسی، ایدئولوژی مارکسیستی و شخصیت او بود. او به طبقه روشنفکری که به آن تعلق داشت بی‌اعتماد بود، زیرا می‌دانست که سرناساز گاری دارند.
۳۴. لگت ص ۱۱۴. وقتی لنین علناً برای فاصله گرفتن از سیاست‌های خشن مثل گرفتن جان هزاران روشنفکر بی‌گناه و روحانی با لاتسیس مخالفت کرد که پلیس سیاسی وحشی آن

کار را انجام داده بود. اما طبقه معیار لنین باقی ماند.

35. Quoted in Glavatsky, p. 62 (see above, note 21).
36. Volkogonov Lenin, p. 358, has details of this report.
37. Glavatsky, p. 160.
38. Volkogonov Lenin, p. 367. Volkogonov Lenin (Russian edn), vol. 2, p. 194, lists all the doctors. The greater number were exiled later.
39. Pipes, *Russia under the Bolshevik Regime*, pp. 403—9.
40. For this translation see Volkogonov Lenin, p. 362.
41. Glavatsky, p. 108. Both letters were headed 'On the Question'.
42. Service, pp. 443-9.
43. On 'cleansing' the churches, see Lenin to Trotsky, 11 March 1922, quoted in Volkogonov Leaders (Russian edn), vol. 1, p. 40. The verb was *ochistit* the noun *chishchenie*.
44. Trotsky's authorship of this article has been established for the first time in Glavatsky, p. 76.
45. See above, note 32.
46. Glavatsky, p. 124.
47. 'Berdyaevs' in Volkogonov Leaders, p. 16.
48. Glavatsky, p. 150.
49. Volkogonov Lenin (Russian edn), vol. 2, p. 181.

۵۰. ولکوگوف لنین، ص ۳۵۸. مقایسه ترجمه این یادداشت با ولکوگوف لنین اصلی (Russian edn)، جلد ۲، ص ۱۷۹، من تغییری اندک اما مهمی انجام داده‌ام، «ایده‌آیستی» را به «ایده‌آلیست» تغییر دادم. لنین افراد را به خاطر «ایده‌آلیستی» بودن آن‌ها تبعید نکرد، آن‌ها را تبعید کرد چون به لحاظ فلسفی ایده‌آلیست بودند نه ماتریالیست دیالکتیک.

۵۱. هرچند لنین بیمار بود روند تبعیدها جفت‌وجور شد. لنین با استفاده از شمشیر دولبه‌ان‌ای‌پی، لیبرالیسم اقتصادی و ترور سیاسی، چهره‌ای دوگانه از خود در داخل و خارج کشور به نمایش گذاشت: تصویری سوسیالیستی در خارج از کشور و تصویری خودکامه در داخل کشور، او نشان داد که همواره می‌تواند راست و دروغ را در هم بیامیزد. آمادگی او برای تغییر سیاست، انقلابی که باید در اروپا رخ می‌داد، گفته‌های لنین به ان‌ای‌پی هرگز منتشر نشد که البته انتظارش می‌رفت.

۵۲. ادبیات در مورد توانایی لنین برای جدا کردن خود از احساساتش کاربرد فراوان دارد. سرویس، ص ۷: «او کاملاً توانایی پنهان کردن احساساتش را داشت» و ص ۵۹: «او نسبت به خواهرانش بسیار بهتر احساسات خود را مهار می‌کرد.» گورکی او را «خونسرد»، «سنگدل» و «فاقد اصول اخلاقی» توصیف می‌کند، نک بع: استاینبرگ (ed)، ماکسیم گورکی، افکار ناپهنگام.

۵۳. به گفته ولکوگونف در شتاب «آدمی نبود که زیاد حرف بزند» و منصفانه نیست که گمان شود (لنین و ولکوگونف، ص ۳۶۰) «قرار بود مردی درباره آینده یک نسل کامل از روشنفکران روسیه تصمیم بگیرد که به‌دشواری می‌توانست از پس حل مسئله‌ای برآید که مناسب یک آدم هفت‌ساله بود، بی‌تردید لنین از پس بعضی از آزمایش‌های پزشکی برنیامد اما نامه ۱۶ ژوئن فرماندهی شگفت‌انگیز او را نشان می‌دهد.

۵۴. رهبران ولکوگونف، ص ۷: لنین و ولکوگونف، ص ۳۶۳. نیز بنگر به لنین، CW، جلد ۴۵، نامه ۳۰ مارس ۱۹۲۲: «باید به هر قیمتی شده این کارگر را از دست ندهیم.» لگت، ص ۱۶۹. گلاواتسکی، ص ۱۷۵، یادداشت‌هایی که بسیاری از مورخان پسا شوروی اصرار لنین را از قلم انداخته‌اند که راشکوف مردی که او از وی متنفر بود و به او اعتماد نداشت و جدول زمان‌بندی تبعیدها را تهیه کرده بود. وقتی فهمید او بیمار است از تبعید معاف شد و در عوض به پسخف فرستاده شد، با دستور اکید که باید جای مناسبی برای زندگی و پول کافی برای اداره امور خود داشته باشد.

55. Maksim Gorky, *Selected Letters*, edited by Andrew Barratt and Barry P. Scherr, Oxford, 1997, p. 233.

56. Pipes, *Russia under the Bolshevik Regime*, p. 408.

۵۷. لنین و ولکوگونف، ص ۳۵۹، می‌گوید پرونده‌های گورکی قبل از آنکه برای تکمیل تحویل جی.پی.یو، ژرژینسکی، استالین و اونشلیخت شود چند بار در دوران نقاهت لنین در ماه ژوئن تسلیم او شده است.

58. Glavatsky, pp. 154 ff.

59. *Ibid.*, p. 160.

60. *Ibid.* pp. 180-82.

61. See chapter 2, p. 63.

۴. دستگیری و بازجویی

1. Kogan, pp. 73-4.

2. Glavatsky, p. 108.

3. Glavatsky, p. 163.
4. Glavatsky, pp. 192 ff. See Appendix 1.
5. TFV, p. 6.
6. NLV, p. 217.
7. Ugrimova, p. 204.
8. TFV, p. 7.
9. Fiene, pp. 65-8.
10. Sorokin, pp. 192-5.
۱۱. لگت، ص ۹. بولشایا لوبیانکا شماره ۳. «محل استقرار کل مجموعه چکا و دپارتمان های ان. کا.و.د و واحدهای وابسته». «ان. کا.و.د HQ and the VechekaOO (دپارتمان مخصوص) با زندان داخلی آن را نیز شامل می شد». زندان داخلی زندانی بدنام بود، (ibid., p. 20).
12. NLV, p. 218.
13. *Rul'* No. 603, 22 November 1922.
14. Graf Valentin Zubov, *Fine Welt ändert ihr Gesicht Erinnerungen aus den Jahren der russischen Revolution 1917—1925*, Munich, 1967, p. 142.
15. Boris Lossky, 'K izgnaniyu lyudei mysli v I922g,' in *Russkii Almanakh*, compiled by Zinaida Schakovskoy, Rene Guerra and Eugene Ternovsky, Paris, 1981, P- 358.
16. Zubov, p. 142.
17. Trubetsky, p. 280.
18. NLV, pp. 217-18.
19. Tamara Karsavina, *Theatre Street*, revised, enlarged edition, London, 1947, pp. 266-7.
۲۰. گورکی زینوویف را فردی «کوته فکر، به لحاظ روانی ناسالم و تشنه لذت بردن از درد و رنج دیگران» توصیف کرده است. نقل از ولف، ص ۹۸.
21. NLV, p. 219.
22. *MIA*, 12, p. 123.
۲۳. زویوف، ص ۱۳۹. اشلوگل، ۱۹۸۸، ص ۴۸۱. برخی از اساتید دستگیر شده دانشگاه به اضافه یک دانشجو را فهرست کرده است اما فقط نیمی از این تعداد در سال ۱۹۲۲ با کشتی تبعید شدند و بسیاری روسیه را ترک نکردند. سوروکین، ص ۱۹۲، نوشته که «بسیاری» از دانشجویان نیز در ۱۶ و ۱۷ ماه اوت دستگیر شدند، آن ها هم تبعید نشدند.

24. Zubov, ibid.
25. 'Beseda v [sic] Myakotinym', *Rul'*, No. 560, 1 October 1922.
26. A transcript of Berdyaev's interview is printed in Glavatsky, pp. 166-9.
27. Trubetskoy, p. 280.
28. Glavatsky, pp. 182-92; FSB files on Peshekhonov, Iretsky and Prokopovich and Kuskova at <<http://www.gala.net>>.
29. Glavatsky, p. 157.
30. S.S. Khoruzhii, 'Zhizn' I uchenie L'va Karsavina in *L. P. Karsavin Religiozno-filosofskie sochineniya*, T.I, Moscow, 1992; Boris Lossky, *MIA*, 12; Solomon Volkov, *St Petersburg A Cultural History*, London, 1996, pp. 256-60; Zubov, p. 138.
- کارساوین نه تنها با خومیاکف ارتباط داشت بلکه به لحاظ فیزیکی شبیه فیلسوف پیشگام روس، ولادیمیر سولویوف هم بود، الهامبخش بسیاری از شاعران نمادگرا و فلسفه عصر سیمین. این امر به راز و رمز او افزود.
31. *MIA*, ۱۲، صفحه ۷-۱۲۶، ۱۶۳. یلنا چاسلاونا اسکرژینسکایا (۱۸۹۷-۱۹۸۱) دنبال کارساوین به برلین رفت. همزمان با عزیمت او به پاریس در سال ۱۹۲۶ به روسیه بازگشت و مثل کارساوین در روسیه عالم قرون وسطایی برجسته شد.
32. Zubov, p. 138; Boris Lossky in *Russkii Almanakh*, p. 356.
33. *Dream*, p. 239.
34. Volkogonov Lenin (Russian edn), vol. 2, p. 181.
۳۵. واژه «آینده‌نگر»، *predusmotriteLnyi*، که می‌توان «دوراندیش» هم ترجمه کرد منعکس‌کننده فکر عدالت‌پیشگیرانه در عملکرد مدیریت برای تبعید افراد است.
۳۶. لوئیس بریانت نویسنده شش ماه سرخ در روسیه، نیویورک، ۱۹۱۸، برای خبرگزاری هیرست در مسکو کار می‌کرد. بعد توانست آنجا برود و داستان‌هایی بی‌تاریخ را ضبط کند. او به‌خاطر سوءظن سیاسی در زادگاهش ایالات متحد مجبور شد بدون گذرنامه سفر کند. بریانت تابستان سال ۱۹۲۲، شاید ماه ژوئن یا سپتامبر به‌یقین در روسیه بود. بنگر به ویرجینیا گاردنر، دوست و معشوق. زندگی لوئیس بریانت، ۱۹۸۲، ص ۲۲۸-۳۰. گاردنر حرفی از «مصاحبه» تروتسکی نرده است اما در ص ۲۲۹ اشاره می‌کند که بریانت تروتسکی را «فردی پرشور و با وجدان» می‌دانست. بریانت گفته لنین دلش می‌خواست به دشمنان سیاسی خود اجازه دهد روسیه را ترک کنند و بر سر این مسئله باگ.پ.او اختلاف داشت: «طرز برخورد او نرمی غیرمنتظره‌ای را در طبیعت او نشان می‌داد که

فقط کسانی که او را می‌شناختند در کش می‌کردند.»

37. Fiene, p. 64, confuses the two.

۲۴.۳۸ ماه اوت ۱۹۲۲ منچستر گاردین خبر کوتاهی با عنوان «بیش از ۲۰۰ روشنفکر برجسته دستگیر شدند» چاپ کرد. از دیدگاه لنین منچستر گاردین گزارش‌های مطلوبی چاپ می‌کرد البته اگر اطلاعات درستی از مسکو به آن می‌رسید، بنگر به نامه لنین به چیچرین، ۸ مارس ۱۹۲۲: «می‌ترسم اگر سردبیر مناسبی در روزنامه‌های انگلیسی به کار گمارده نشود - فردی قابل اعتماد و باهوش - مثل کسی که در منچستر گاردین است، باعث صدمه به ما شود.»

39. *Soviet Russia*, 15 October 1922.

40. Volkogonov Lenin, p. 360-61.

41. *Ibid.*, p. 359.

42. *Ibid.*

43. NLV, p. 216.

44. Volkogonov Lenin, p. 358; Volkogonov Lenin (Russian edn), vol. 2, p. 179. See also *Rul* No. 603, 22 November 1922.

۴۵. فتودور استپان، *Byvshee i Nesbyvsheesya*، ویراست مفصل دوم، سنت پترزبورگ، ۲۰۰۰، ص ۶۲۲. به نوشته رول، قیمت بلیت یک طرفه پتروگراد - برلین ۶ پوند بود. بوبایر، ص ۱۱۶، نویسندگان: «مجبور بودند همه هزینه‌ها را خودشان بپردازند از جمله هزینه تهیه گذرنامه را. به گفته وزارت امور خارجه بریتانیا کسانی که بنیه مالی خوبی داشتند می‌توانستند در شرایط مناسب با سرمایه ۲۵ پوند از مرز خارج شوند، بیشترشان پول چندانی نداشتند. «شلوگل، ۱۹۸۸، ص ۴۸۰، اجازه داشتند ۲۰ دلار امریکا ببرند.» ماکاروف، ص ۱۱۱-۱۲، سندی متعلق به گ.پ.او که ۲۲ اوت سال ۱۹۹۲ دوباره چاپ شده است، دیدگاه رسمی مسکو از هزینه تبعید را برای هر نفر ۲۱۲ میلیون روبل برآورد کرده است.

46. Trubetskoy, p. 285.

47. For details, see Appendix 2.

48. Kazys Norkeliunas, 'Jurgis Baltrusaitis as Rescuer of Russian Poets and Artists from the Bolshevik Persecution', <<http://www.academic.marist.edu/nork/jurgis.htm>>, accessed 21 June 2004.

نور کلیوناس شاگرد نینا بربرووا در نیویورک بود که او را تشویق کرد مسئله را پیگیری کند. بالتروسایتیز به گوستاو شپت هم شهروندی و گذرنامه‌هایی برای خانواده‌اش داد، بنگرید به گوستاو شپت؛

Filosofskie Etyudy, Moscow, 1994, p. 8.

49. Sorokin, p. 197.
50. Berberova, p. 144.
51. Stepun, p. 622 and pp. 626-7.
52. For details, see Appendix 2.

۵. سفر تبعید

1. *MIA*, 12, pp. 136-7.
2. *Ibid.*, p. 135.
3. Trubetskoy, p. 286.
4. Ugrimova, p. 204.
5. Yury Annenkov, *Dnevnik moikh vstrech*, 2 vols, New York, 1966, vol. 1, p. 261.

An exact date is not given.

6. See A. Yu. Galushkin, 'E. I. Zamyatin Pis'mo A. K. Voronskomu k istorii aresta I nesostoyavsheysya vysylki E.I. Zamyatina v 1922-19 23gg-', *De Visu*, No. 6, Moscow, 1992, pp. 112-24.
7. The evening at the House of Arts (Dom iskusstv) was recorded by Kornei Chukovsky in his diary. See K. I. Chukovsky, *Dnevnik 1901-1929*.

مدخل ۳۰ سپتامبر ۱۹۲۲ که متأسفانه ویراستارها کوتاه کرده‌اند می‌گوید چو کوفسکی که طرفدار بلشویک‌ها بود و مهاجر آینده آنکف، هر دو در جدیت زامیاتین تردید داشتند. بدون توضیح روشن دربارهٔ اینکه این داوری از سوی کدام بوده، «کشمکش» ایدئولوژیک زامیاتین را شرم‌آور و ساختگی توصیف کرده است.

(*butaforskaya I margarinovaya*).

8. Chukovsky, *op.cit*; Gallatin, *De Visu*, p. 17.
9. Amanita's view was expressed by Alex M. Shane, *The Life and Works of Eugenie Damnation*, Berkeley, 1968, p. 40, and notes 48, 49. For Trotsky's opinion see Gallatin, *De Visu*, p. 18.

شاعر دیگری به نام نیکلای توساپ که مهاجرت کرد از معمای زامیاتین گفته است: «همه در برلین منتظر بودند با اولین گروه تبعید شود. مثل بقیه معلوم بود که مشتاق هوای اروپاست. نمی‌دانستند چقدر دل‌بستهٔ روسیه است.»

Ocean vermin Stikhotvoreniya, dnevnik v stikhakh, stat'i i vospominaniya 0

pisatelyakh, St Petersburg, 1993, p. 544.

برخلاف چوکوفسکی که به زامیاتین اعتماد نداشت، توسوپ تأکید کرد که زامیاتین جقدر با بلشویک‌ها صریح و صادق بود، در زمانی که بسیاری از پیروان اولیه آن‌ها با وجدان خود دست و پنجه نرم می‌کردند و خود را فریب می‌دادند.
۱۰. واژه *taksomotor* در سال ۱۹۲۲ استفاده نمی‌شد. واژه امروزی برای آن همان تاکسی است.

11. Trubetskoy, p. 288.

12. TFV, p. 8.

13. Ugrimova, p. 204.

14. Berberova, p. 147.

15. *Dream*, p. 244.

16. Kurt Pittelkow, Reinhard Schmelzkopf, *Heimathafen Stettin*, Cuxhaven, 1987, pp. 112, 342, 374.

17. *Dream*, p. 244.

18. *Ibid.*, p. 27.

19. Solomon Volkov, *St Petersburg. A Cultural History*, London, 1996, pp. xiv-v and passim. See also Katerina Clark, *St Petersburg Crucible of Cultural Revolution*, London, 1995.

20. Marcus Aurelius, *The Meditations*, edited by Maxwell Staniforth, London, 1964, 7:21. For Osorgin's preference see Fiene, p. 78, 'My Library'.

21. *The Meditations*, 5:16.

22. *Professiya: Zhena filosofa Lidya Berdyaeva* [Diaries], p. 139.

۲۳. تحول پیچیده افکار ایلین از تحمل انقلاب تا تأیید کامل آرمان سفید آمده است در:

Evlampiev, 'Filosofskiel pravovye vzglyady I. A. Il'ina', accessed on 16 June 2004 at <<http://humanities.edu.ru/db/msg/25ioi>>.

24. Boobbyer, p. 40.

25. Semyon Frank, *Reality and Man*, translated by Natalie Duddington, London, 1965, p. 70.

26. *Ibid.*, p. 227.

27. Compare *Dream*, p. 227 and p. 241.

۲۸. اسپینوزا بعد از انقلاب به‌عنوان جایگزین جبرگرای مارکسیسم - لنینیسم در روسیه

به‌شدت محبوب شد. بعد از سال ۱۹۲۹ سرکوب شد. بنگرید به؛

George L. Kline, *Spinoza in Soviet Philosophy*, New York, 1952, and Chamberlain, *Motherland*, p. 214.

29. *Dream*, p. 81; Boobyer, p. 90.

30. Boobyer, p. 23.

31. *Ibid.*, p. 139.

32. Kreyd in Aikhenvald, *Siluety* vol. 1, p. 4.

33. Nikita Struve, p. 13. Frank apparently converted to Orthodoxy for the utilitarian reason of getting a university job.

34. Trubetskoy, p. 288.

35. I. V. Gessen, *Gody izgnaniya*, Paris, 1979, pp. 164-5. Chukovsky, *Dnevnik 1921—1929*, 22 March 1922, mentions that Aikhenvald's wife was working for the Americans in Moscow in 1922. 'She says they call us Russians "natives".'

36. The term belongs to V. D. Nabokov, *Vremennoe praviteVstvo i bolshevistskii-perevorot*, London, 1988, p. 168.

۳۷. برای هجوهای فرانک از واژه‌سازی شوروی، بنگر به بوریس لوسکی در MIA، ۱۱، ص ۱۸۶. استفاده گسترده از سرنام‌های عامیانه و خشن را معمولاً جماعت فرهیخته به تمسخر می‌گرفتند. همان‌طور که رومن یاکوبسن گفته است تمایل به تلگرافی حرف زدن با واژه‌های کوتاه‌شده در جنگ جهانی اول وارد روسیه شد اما با شورویسم بود که پترزبورگ را با نام جدید پتروگراد نامیدند. بنگر به رومن یاکوبسن، "Vliv revoluce ove Atheneum", در پراگ، ۱۹۲۱، ص ۲۰۴-۲۰۳ ناباکوف حرف اول سرنام‌هایی مثل Tass و پیوند هجاهای اول مثل NARKOMPROS را می‌دید که مثل قطار روی کاغذ حرکت می‌کرد، «ترکیبات اضطراب‌آور کلمات اختصاری نوشته‌شده با حروف بزرگ چیزی شبیه گاو مرده روی واگن‌های باری حمل می‌شد، (جبر جبرکنان، گوژپشتی با یک فانوس، مال‌خولیای ایستگاه متروک، لرزش خط آهن روسی، قطارهای مسیرهای بی‌نهایت دور)» هدیه. ص ۱۵۸. عنصر سرعت در سبک جدید گفتار شوروی عمدی بود که توسط شاعر الکسی گاستف نظریه‌پردازی شد. گاستف، یک فلز کار که به شاعر تبدیل شده بود، پیشنهاد کرد که با جایگزین کردن عبارات بلند با عبارات کوتاه‌تر، «گفتار را مکانیزه کند». رجوع کنید به پاییز، روسیه تحت رژیم بلشویکی، صص ۲۸۸-۹۰. زامیاتین و مایاکوفسکی تمایل سیاسی را که زبان را پریشان می‌کرد هجو کردند. ناباکوف از ساده‌لوحی و کم‌مایگی آنچه که کوم - پوم - پوم شوروی می‌نامید نفرت داشت (اندرو

فیلد، ولادیمیر ناباکوف، لندن، ۱۹۶۷، ص ۱۸۲، از مقاله «یک سالگرد»، رول ۱۸ نوامبر ۱۹۲۷). به گفته آندره ماسون در *Lexique de la guerre et de la revolution en Russie*. پاریس، ۱۹۲۰ (بنگر به بازبینی یاکوبسن در بالا) طراحی شده بود تا تصور عامه مردم را شکل دهد. ساده‌سازی‌ها هرچند *cSov* و *tovarishch* (رفیق) را دولت موقت کرنسکی در فوریه ۱۹۱۷ مطرح ساخت فرصتی جدید برای فرضیه‌پردازی تمامیت‌خواهی در دهه ۱۹۳۰ ارائه کرد. برای اطلاعات بیشتر درباره این موضوع وسیع و متغیر بنگر به کلارک، سنت پترزبورگ فصل ۹، «Promethean Linguistics». آشوب فرهنگی در زبان شعر، که از آن شاعران ولادیمیر خلبنیکوف و مایاکوفسکی رهبران آن بودند که از مرتبه‌ای متفاوت و بالاتر، خلاق‌تر و مبتکرانه‌تر برخوردار بودند. این زیربنای اشتیاق رومن یاکوبسن به تفاوت بین زبان شاعرانه و طبیعی و به یقین تمرکز زیاد او روی قدرت ارتباطی هجای آوایی می‌شد. بنگر به رومن یاکوبسن، *My Futurist Years*. با این همه فوتوریسم اولیه هم در شعر والاتر و حوزه‌های سیاسی کمتر تأثیر مشهود داشت. طی دو تا سه دهه آینده دومی خشن‌تر شد در حالی که اولی بیشتر و بیشتر پنهان شد.

38. Sorokin, p. 176.
39. Jakobson, *Nové Atheneum*, p. 205.
40. Jakobson, *My Futurist Years*, P. 85.
41. Roman Jakobson and Krystyna Pomorska, *Dialogues*, Cambridge, 1984, p. 22.
42. For the musicality of the family, see Boobbyer, pp. 10, 81, and communication to the author of Peter Scorer.
43. Ugrimova, p. 204.
44. Boobbyer, pp. 24-5, 52.
45. TFV, p. 9; Tatyana Frank, *Nash a Lyubov*, p. 2.
46. Trubetskoy, p. 288.
47. Fiene, p. 15.
48. NLV, p. 216.
49. B.O. Khariton, *Dni*(Berlin), 13 February 1923, reprinted in Glavatsky, pp. 202-6.
۵۰. اوسورگین نقش تروتسکی را در تبعیدهای سال ۱۹۲۲ به یاد داشت و زمانی که تروتسکی خود تبعید شد اوسورگین احساس کرد عدالت در حق او اجرا شده است، بنگر به اوسورگین، *Vremena. Romany I avtobiograficheskoe povestvovanie*, Ekaterinburg, 1992, p.597.
- نیز بنگرید به بوریس لوسکی؛

'K izgnaniyu lyudei mysl' v i922g,' in Zinaida Schakovskoy, René Guerra and Eugène Ternovsky (compilers), *Russkii Almanakh*, p. 356;

آیخوالد به‌درستی متوجه شد که تروتسکی نویسنده مقاله‌ای است که در پرودا علیه او نوشته شده و به این ترتیب ملتفت شد او محرک اصلی پنهان در پس تبعیدهاست. باور داشت که بریوزوف هم دستی در این قضیه دارد. بنگرید به

Geller, pp. 220-22.

51. <<http://www.ihst.ru/projects/emigrants/>> 'Zubashin' [sic] accessed September 2004.

52. S.S. Khoruzhii, 'Zhizn' I uchenie L'va Karsavina in *L.P Karsavin Religiozno-filosofskiesochineniya*, T.I, Moscow, 1992, p. xvi.

53. *MIA*, 12, p. 142.

54. Volkogonov Lenin (Russian edn, vol. 2), p. 190.

55. *MIA*, 12, p. 143.

ظاهراً بوریس لوسکی مقاله روزنامه درباره تشکیل حزب ناسیونال سوسیالیست توسط هیتلر را یک سال قبل به یاد داشت.

56. See Tatyana Frank, *Pamyat Viktora Franka*, London, 1974; Victor Frank, *Izbrannyye stat'i*, London, 1974; and *Po suti dela*, London, 1977, and Introduction, note 6.

57. Robert H. Johnston, *New Mecca, New Babylon*, Montreal, 1988, p. 188. For Osorgin's fondness for the 'yat' see *Vremena*, pp. 515, 537 and 606 note.

58. Nikolai Andreyev, 'Bluzhdayaushchaya sud'ba in Tatyana Frank, *Pamyati Viktora Franka*, p. 27.

۵۵. این شعر را مهاجران در راه خاربین از حفظ می‌خواندند. بنگرید به؛

Glenny and Stone, p. 223.

۶۰. سرگی یسنین (۱۸۹۵-۱۹۲۵) با همسرش ایسادورا دانکن که رقصنده بود راهی برلین شد. وقتی رابطه آن‌ها به پایان رسید و او به روسیه بازگشت به شدت معتاد به الکل شد و دست به خودکشی زد. دانکن بهار سال ۱۹۲۱ در تئاتر مارینسکی برای چهارمین بار در آن قرن روی صحنه رفت و بعد با وعده و وعیدهای آن‌ای بی‌به زندگی عادی بازگشت. بنگرید به؛ *MIA*, 12, p. no.

۶۱. «قطار راه گم کرده» در شماره اول مجله خانه هنر گورکی در سال ۱۹۲۱ چاپ شد. آیخوالد در بررسی دوباره مقاله برای شماره سال ۱۹۲۳ *Siluety* در مورد گومبلیف بند پیشگویانه «با پیراهنی سرخ...» را نقل کرد.

62. *Dream*, p. 226.
63. Adapted from Kizevetter, *Istoricheskie siluety*, 1931.
۶۴. برای روس‌ها مردمی شگفت‌انگیز بنگرید به؛
Merezhkovsky quoted in Nikita Struve, p. 24. Henriette Mondry, 'Are there Jews in the History of Russian Culture' *Russia and Euro-Asian Bulletin*, 9:3, 2000, pp. 1-9, calls Aikhenvald 'the famous Jewish Expressionist critic of the Silver Age'. See also Reitblat, op.cit., in *Evrei v kuVture russkogo zarubezhya*, Vyp. 1, Jerusalem, 1992.
۶۵. شپچین امروز شهری لهستانی است. شهر به خاطر بمباران متفقین به شدت تخریب شده بود، بنگرید به؛ ۵ *Jahrhunderten, Stettin Stettin Ansichten aus* 1991, and Tadeusz Bialecki, *Stettin aufalten Abbildungen*, Szczecin, 1995.
66. *Dream*, p. 244.
67. *MIA*, 12, p. 142.
68. TFFV, p. 8.
69. Ugrimova, p. 205.
70. *Professiya: Zhena filosofa Lidya Berdyaev a*, p. 52.
71. Compare *Dream*, p. 51
72. Nabokov, *The Eye*, translated by Dmitri Nabokov in collaboration with the author, New York, 1965 1990), p. 29.
73. NLV, p. 220.
74. Sorokin, p. 197.
75. Fiene, p. 65.
76. Tatyana Frank, 'Kratkaya biografija Viktora in *Pamyati Viktora Franka*, p. 8.

بخش دوم
۶. مهاجرت

1. Gessen, p. 54.
2. *MIA*, 12, p. 144.
3. Alexandra Richie, *Faust's Metropolis. A History of Berlin*, London, 1998, p. 247.
- اگر این اتفاق واقعاً رخ داده باشد راننده‌های اتوبوس لندن بیست سال بعد داد می‌زدند

یادداشت‌ها ■ ۴۰۹

«ایستگاه آلمانی‌ها» تا به پناهجویانی که از دست هیتلر فرار کرده بودند خبر بدهند به همپیستید رسیده‌اند.

4. *Dream*, p. 244.

5. Boobbyer, p. 122.

6. Tatyana Frank, *Pamyat' serdtsa*, p. 5.

7. *MIA*, 12, pp. 143-4.

8. *NLV*, p. 221.

9. See the missing handkerchief in the final paragraph of Nabokov's *Speak Memory*, ch. 9, and Brian Boyd, *Iadimir Nabokov. The Russian Years*, London, 1990, P. 83.

10. 'The Congress of the Russian émigrés in Paris by our Paris correspondent', *Soviet Russia*, August 1921.

11. Schlögel, *Der grofe Exodus*, P- 549-

12. Quoted in Richie, p. 288.

13. A. S. Izgoev, *Rozhdyonnoe v revolyutsionoi smute (1917-1932)*, Paris, 1933, p. 3.

14. S.S.Ippolitov, V. M. Nedbaevsky, Yu. I. Rudnetsova, *Tri stolitsy izgnaniya Konstantinopol, Berlin, Parizh*, Moscow, 1999, p. 16.

در سال ۱۹۲۱، ۱۷ درصد از مالکین بودند، ۱۲ درصد از افسران، پرستارها، سربازها، ۸ درصد تکنسین‌ها، ۹ درصد دانشجو، ۴ درصد معلم، و ۴/۲ درصد کارگران غیرقانونی. ۱ درصد هنرمند، ۵/۵ درصد روحانیون، ۵/۵ درصد نقاش‌ها و ۱/۰ درصد خبرنگارها و نویسندگان.

15. Raeff, pp. 22-3. Karl Schlögel, (ed.), *Der grofe Exodus, Russische Emigration und ihre Zentren 1917-1941*, Munich, 1994, contains informative essays on all the major centres.

16. Pipes, *Struve Liberal on the Right*, pp. 336-7 and 328-9.

17. Nikita Struve, *Soixante-dix ans*, 'Chapitre II: la Vie politique'

هم جنگ تن به تن و هم رخنه به سازمان‌های شوروی.

18. *Dream*, p. 236.

19. *Dream*, p. 245.

20. Nikolai Andreyev, *To chto vospominaetsya*, Tallinn, 1996, vol. 1, pp. 243-4.

21. Ugrimova, p. 207.

22. Boobbyer, pp. 134 ff.

23. Nabokov, Foreword to *The Gift*.
24. Boobbyer, p. 134; *Dream*, p. 245, Frank 'Vospominaniya o P. B. Struve' in *Ne-prochitannoe*, Moscow, 2001, pp. 98-9. *MIA*, 12, p. 148.
25. S. P. Postnikov, 'The beginning of the Czechoslovak Republic and its hopes coincided with the Russian emigration', *Russkie v Prage 1918-1928gg.*, Prague, 1928. See also Johnston, Foreword to *Russkie v Prage*, p. 124.
26. NLV, p. 221.
27. See Postnikov op. cit.; Zdenek Sladek, 'Prag: Das Russische Oxford' in Schlögel, 1994; Boris Lossky, 'V russkoi Prage 1922-27', *MIA*, ۱6, Moscow, 1994; Catherine Andreyev and Ivan Savicky, *Russia Abroad. Prague and the Russian Diaspora 1918-193%*, London, 2004.
- بسیاری دیگر از مهاجران برجسته روس مانند استروف، اس.ای. گسن، مورخان گ. و. فلوروفسکی و گ.و. ورنادسکی، متخصص بیزانس ان. پ. کنداکف و دمتری چیژیفسکی اوکراینی که مستقیماً توسط لنین تبعید نشده بودند هم در پراگ ساکن شدند. اسلادک، ص ۲۱-۲۱۹ از پنج موج نام برده است: زندانیان جنگ؛ پناهجویان فراری از دست رژیم شوروی؛ از جمله انقلابیون سوسیالیست و سلطنت‌طلبان؛ لژیون‌های چک عودت داده شده به کشور خود و پیروان روس آن‌ها و دیگر وابستگان که در مجموع صد هزار نفر بودند؛ کسانی که جذب ساز و کار روسی شده بودند؛ و دانشجویان، کارگران کشاورزی، و اندیشمندان با توجه به اولویت.
28. Sorokin, p. 197.
29. Lutokhin, 'Alien Pastors'; *MIA*, 22, pp. 20, 28, 35.

۷. پراگ

۱. آندریف و ساویکی، روسیه خارج، این دیدگاه را به چالش می‌کشند. بنگر به زیر، یادداشت ۱۴. نیز بنگر به هانس لمبرگ، «ماساریک و مسئله روسیه برخلاف سابقه آلمان و رویکردهای چک در مورد روسیه در
- T. G. Masaryk (1850-1937)*, vol. 1, *Thinker and Politician*, edited by Stanley B. Winters, London, 1990.
- اثر سترگ ماساریک درباره روسیه به آلمانی با عنوان *Russland und Europa* (1913) و بعدها در سه جلد به انگلیسی با عنوان *Russland und Europa* (۱۹۶۷) منتشر شد.

2. Glenny and Stone, p. 255. Katkov added: 'The Czechs were always afraid of the Germans. That's the only reason they helped us.'
3. The clearest versions are in Pipes, *Russia Under the Bolshevik Regime*, pp. 30-3, 114-17, and Figs, pp. 658-9.
4. Pipes, *Russia Under the Bolshevik Regime*, p. 33.
5. Andreyev and Savicky, pp. 39-40.

ساز و کار روسی یک سؤال بی‌جواب داشت و آن اینکه آیا ماساریک به کمک بوریس ساوینکف، تروریست روس توطئه‌ای علیه لنین ترتیب داد یا خیر، فرضیه‌ای که در دوران ماساریک‌ستیزی توسط کمونیست‌ها مطرح شد. آندریف و ساویکی آن را نعل وارونه می‌دانند. لمبرگ، ص ۲۹۵، می‌گوید شاید پاسخ را بتوان در آرشیوهای تازه باز شده یافت اما در پانزده سال گذشته چیزی یافت نشده است.

6. Rull No. 583, 17 October 1922.
 7. Lemberg, pp. 292-4.
 8. Thomas Gaiton Marullo, *Ivan Bunin: From the Other Shore 1920-1933. A Portrait from Letters, Diaries and Fiction*, Chicago, 1995, p. 79.
 9. Maria Razumovskiy, *Marina Tsvetaeva*, translated by Aleksei Gibson, Newcastle upon Tyne, 1994. Chapters 16 and 17 are richly informative.
 10. Andreyev and Savicky, pp. 109-10; Svetlana Tejchmanová, *Rusko v Československu (Bílá emigrace v CSR 1917-1939)*, Prague, 1993, pp. 49-50.
 11. Andreyev and Savicky, p. 86.
 ۱۲. نهادهای سیاسی پیچیده که زمگور به آن‌ها تکیه داشت از ارج و قرب کمک‌های مالی حکومت چک‌سلواکی که طرفدار انقلابیون سوسیالیست بود کم نمی‌کند.
 13. MIA, 16, Moscow, 1994, p. 43.
 14. Andreyev and Savicky, p. 64:
- امتیاز بزرگ ماساریک آن نبود که ساز و کار روسی را شروع کرد بلکه آن بود که به‌درستی به تغییر سریع اوضاع کمک کرد، فرصت‌های قابل دسترس برای چک‌سلواکی و متحدان او در میان مهاجران روس را به‌درستی ارزیابی و ایده‌های خود را عملی کرد.»
15. Glenny and Stone, p. 254.
 16. In 1929 Lossky received 12,000 crowns from the President's Office. NLV, p. 250.
 17. The Professors' House was at Buchkova St. 27-29. Today UI. Rooseveltova.

18. Bradford, *Roman Jakobson*, p. 24.
19. Glenny and Stone, p. 255.
20. Boyd, *The Russian Years*, p. 235.
21. Berberova, p. 201.
22. V. V. Zenkovsky, *Detiemigratsii*, Prague, 1925.
23. *MIA*, 16
24. The address was Krementsova St. No. 8.
25. See Andreyev and Savicky, p. 121, and Raeff, p. 61.
26. See Razumovsky, especially p. 176.
27. Vandal kovskaya, 'Introduction' to Kizevetter, Na rubezhè dvukhstoletii, p. 5.
28. Vladimir Nabokov, *SpeakMemory*, London, 2000, p. 40.
29. Cesare Segre, 'Da Mosca a Harvard via Praga - conversazione con Roman Jakobson', *La Fiera letteraria*, 1968, 4 Luglio, pp. 14-15. The poet Jaroslav Seifert, however, congratulated Jakobson on his good Czech: Oleg Malevich, 'Roman Jakobson v Chekoslovakii' in *Evrei v kuVturerusskogo zarubezhya*, Vyp. 2, Jerusalem, 1993, p. 72.

۳۰. من از عدم شباهت ساختار وزن آیامبیک (هجای کوتاه و بلند) شعر روسی و چکی شگفت‌زده شدم و به‌ویژه از تخطی از اوزان شعری ریتمیک که ایامب چکی اجازه‌اش را می‌داد، اما در روسی کاملاً غیرممکن بود. رومن یاکوبسن. و کریستینا پومورسکا، گفتگوها، کمبریج، ۱۹۸۲، ص. ۲۲. آنچه پس از آن از مطالعه تطبیقی شعر چک و روسی صورت گرفت در سال ۱۹۲۳ منتشر شد: «دربارۀ شعر چک، عمدتاً در مقایسه با روسی»، رجوع کنید به رومن یاکوبسن نوشته‌های برگزیده، جلد پنجم، لاهه، ۱۹۷۸، صص ۳-۱۲۱. اینکه این مطالعه پایه‌ای برای یکی از دو حوزه اصلی کار یاکوبسن - در تأسیس مدرسه زبان‌شناسی پراگ و بقیه دوران حرفه‌ای او - ایجاد کرد، کاملاً بدیهی است. حوزه «دیگر» کار یاکوبسن این ایده بود که صداها، گفتاری (واج‌ها) بیشتر از واحدهای آتمی عاری از تجزیه و تحلیل نیستند، بلکه مجموعه‌ای از ویژگی‌های آوایی (ویژگی‌های متمایز) هستند. [این ایده] در همان حوزه ادراک و تحلیلی است که مطالعات او در مورد شیفتگی و سواس پوشکین به مجسمه‌ها، نثر منظوم و شعر عروضی پاسترناک و نظریه او در مورد رابطه شعر و تاریخ است: همه بر این باور استوارند که جوهر مادی نشانه هرگز به طور کامل از خصوصیات دلالتی آن قابل تشخیص نیست. رجوع کنید به ریچارد برادفورد، رومن یاکوبسن، زندگی، زبان، هنر، لندن، ۱۹۹۴، ص. ۳.

31. Jakobson, *My Futurist Years*, p. 117.

-bezrodny pes - following behind.

32. Brian Boyd, *Vladimir Nabokov The American Years*, London, 1992, p. 311.

33. See 'Pitirim Sorokin' at <<http://www.hronos.km.ru>> citing A. P. Shikman,

Deyateli techestvennoi istorii. Biografichesky Spravochnik, Moscow, 1997.

34. Lutokhin, 'Alien Pastors', *MIA*, 22, p. 35.

35. *Ibid.*, p. 104.

36. *Ibid.*, p. 30.

برگزاری این گردهمایی نتیجه‌ای برای لوتوخین نداشت اما محبوب تشکیلات مهاجر روس بود. بنگرید به

Anastasiie Kopřivová, *Strediska ruského emigrantského života v Prate (1921-1952)*,

Prague, 2001, pp. 104-5.

مالک روسوفیل برانک با عبارت «مرکز مهاجران روس» برای هتل و رستوران خود تبلیغ می‌کرد و دسترسی به «اتاق ژاپنی» و «اتاق روسی» بدون هزینه امکان‌پذیر بود. آدرس تعدادی از سازمان‌های «مهاجرتی» در دفاتر آن آمده بود. گردهمایی‌های چک - روس هر روز جمعه از سال ۱۹۱۹ تا ۱۹۳۹ برگزار می‌شد و نیز شام‌هایی برای بزرگداشت و گردهمایی‌ها برگزار می‌شد. از اواسط دهه ۱۹۲۰ تا اواسط دهه ۱۹۹۰ که هنوز این بنا به شکلی «ناکامل» برای یک بانک سرمایه‌گذاری قابل دسترس بود یک پلاک مرمری با تصویر گورکی دیدار او از این هتل را نشان می‌داد.

37. Lutokhin, *MIA*, 22, p. 49.

38. *Ibid.*, pp. 41 ff. The tone of Lutokhin's memoir,

ویراستاران پسا شوروی با تأسف درباره آن نظر دادند، یکی از روش‌های نفرت‌انگیز و نیش‌دار و کاملاً متفاوت شوروی.

39. Andreyev and Savicky, p. 107-8.

40. *Ibid.*, p. 108. Lutokhin, *MIA*, 22, p. 77,

اشاره به فعالیت مخفی او و ص ۸۵ به «فعالیت غیرقانونی»؛ در ص ۵۷ پروکوپوویچ او را کمونیست می‌نامد. پرونده اف.بی.آی او به شماره ۱۵۳۷۴ در ۱۵ اوت ۲۰۰۲ همزمان با سالگرد هشتادسالگی تبعیدها بیرون آمد و به آن در تاریخ ۷ ژوئیه ۲۰۰۳ اشاراتی شد قابل دانلود از

can be downloaded at <<http://www.news.gala.net>>. See also the profile of Peshekhonov at <<http://www.gallery.economicus.ru>>.

41. Lutokhin, *MIA*, 22, p. 85.
42. *Ibid.*, p. 77.
43. Lutokhin, *MIA*, 22, p. 82.
44. *Ibid.*, p. 82.
45. Raeff, pp. 63,84; Hilde Hardeman, *Coming to Terms with the Soviet Regime*, De Kalb, 1994, pp. 163, 268.
46. Vysheslavtsev, *The Eternal in Russian Philosophy*, translated by Penelope V. Burt, Grand Rapids, Michigan, 2002, p. 29.
47. Postnikov, p. 126; Tejchmanova, p. 43.
48. Berberova, pp. 200-201.

۸. برلین

1. Karl Schlögel, 'Berlin: Stiefmutter unter den russischen Städten' in Schlögel, 1994, p.237,
 نقل از مقامات وزارت امور خارجه آلمان. به هر حال برآورد آلمان بیشتر از برآوردهای خارج بوده است. بنگرید به
 Ippolitov et al., p. 62. J. H. Simpson, *The Refugee Problem*,
 لندن، ۱۹۳۹، تعداد روس‌ها را در آلمان ۲۵۰ هزار نفر تخمین زده است اما برآورد دولت آلمان حداقل ۶۰۰ هزار نفر بوده است. از آن ۲۵۰ هزار نفر تقریباً ۷۵ درصد در برلین به سر می‌بردند. کمترین ارقام برای برلین را Richie، ص ۲۷۸ داده است: صد هزار روس در سال ۱۹۲۲ و صد هزار تا سال ۱۹۲۴.
2. Richie, p. 288.
3. L. K. Skarenkov, 'Die Materialien des Generals Aleksey A. von Lampe' in Schlögel, 1995, p. 70.
4. Schlögel, 1994, p. 236-40.
5. *Dream*, p. 248.
6. Glenny and Stone, p. 263.
 کلیسای روسیه ناچودستراس دیگر وجود ندارد. بنگر به Razumovsky p. 149. کلیسای جامع روسیه در Hohenzollerndamm نزدیک Fehrbellinerplatz تا سال متبرک نشد.
8. Berberova, pp. 151-3, 165. I have slightly amended the translation.
9. *Dream*, p. 249.

10. For the House of Arts see V. V. Sorokina (compiler), *RusskyBerlin*, Moscow, 2003, pp. 74 ff; Schlögel, 1988; Thomas R. Beyer, 'The House of Arts and the Writers' Club Berlin 1921-1923' in Thomas R. Beyer, Gottfried Kratz, Xenia Werner, *Russische Autoren und Verlage inBerlin nach dem ersten Weltkrieg*, Berlin, 1987, pp. 9-38. *Berlin-Moskau 1900-1950*, edited by Irina Antonova and Jorn Merkert, Moscow/Berlin/ Munich, 1996, has a map of Russian Berlin on the inside front cover.
11. 'Aikhenvald' in *Russkoezarubezhë. Zolotaya knigarusskoi emigratsii. Pervaya tret'XX veka Entsiklopedicheskybigrafichesky slovar'*, Moscow, 1997, and Abram I. Rejtlat, 'Julij Ajchenvald in Berlin' in Schlögel, 1995, pp. 359-60; Berberova, pp. 168-9; Schlögel, 1994, p. 258.
12. Schlögel, 1994, p. 241-4; see also Claudia Scandura, 'Die Ursachen für die Bliite und den Niedergang des russischen Verlagwesens in Berlin in den 20er Jahren', one of several articles in Schlögel, 1995, collected under the heading 'In der Gutenberg-Galexis. Russische Verlage und Zeitungen in Berlin' and Sorokina, pp. 120 ff. Karl Schlögel, *Berlin OstbahnhofEuropas Russen und Deutsche inihrem Jahrhundert*, Berlin, 1998, pp. 104-5, contains a list of Russian publishers and Russian bookshops.
13. M.M. Novikov, *Problemyzhizhni* ('Problems of Life'); Berdyaev, *MirosozertsanieDostoevskogo* ('Dostoevsky's World-Outlook') and *Filosofianeravenstva* ('The Philosophy of Inequality'); Frank, *Zhivoeznanie* ('Living Knowledge'); and *Vvedenie vfilosofiyu* ('Introduction to Philosophy') 2nd edn; Stepun, *Zhizn itvorechestvo Solovyova* ('The Life and work of Solovyov'); Vysheslavtsev, *Russky element vDostoevskom* ('The Russian Element in Dostoevsky'); Shklovsky, *Zoo, ilipis'mani Olyubvi* ('Zoo or Letters not about Love'); Sorokin, *Sovremennoesostoyanie Rossii* ('The Present Condition of Russia'); Tsvetaeva's collections included *Remeslo* ('The Craft') and *Psikheya; Romantika* ('Psyche: Romantic Verse'). Peshekhonov's political confession *Pochemu yane emigriroval* ('Why I Didn't Emigrate') was also published in Berlin 1923. A new, fifth edition of volume 2 of Aikhenvald's *Silvetyaiso* appeared. Melgunov's classic *Krasny Terrorv sovietskoi Rossii* ('The Red Terror in Soviet Russia) appeared in 1924 and Aikhenvald's

Dve zheny ("Two Wives") in 1925. Iretsky published stories in the Berlin journal *The Russian Echo* and in 1924 a play *The Mousetrap*, which ran on the Berlin Russian stage (Sorokina, *Russky Berlin*, P- 345)

14. Mark R. Hatlie, 'Die Zeitung also Zentrum der Emigrations- Öffentlichkeit: Das Beispiel der Zeitung *Rul*' in Schlögel, 1995.
۱۵. ویکتور یاکلوویچ ایرتسکی نیز با نام مستعار آی. یا ایلکمان و یا. اریکسون می‌نوشت که باعث سردرگمی در مورد نام واقعی او شد. نک به:
<<http://www.vgd.ru>>; under Iretsky in the 'Tsentralnyi Evreisky Resurs' at <<http://www.SEM40.ru>>; under Iretsky in *Russkaya pechat' v Rige*, vol. 1.
16. *Russkaya pechat' v Rige*, vol. 2, p. 104.
17. Amory Burchard, 'Die russische Emigrantenzeitung *Nas* 1[^]1931-1933', in Schlögel, 1995, pp. 447-57-
18. Vladislav Moulis, 'Die russische republikanische Tageszeitung *Dm*, in Schlögel, 1995, pp. 439-446; *RusskyParizh*, p. 515.
19. The number of Russians in Berlin was about 150,000 in 1928 and 100,000 in 1933. See Schlögel, 1994, p. 238. Raeff has 90,000 in 1930 (in *RussiaAbroad*, p. 37).
20. *Rul*, 8 October 1922, No. 566.
21. *Rul*, 20 December 1922, No. 627.
22. Glenny and Stone, p. 270.
23. *Rul*, Nos 608 and 609, 28, 29 November 1922.
24. Raeff, p. 60.
- این انستیتو محصول اتحاد آکادمیک روسی بود و اول از انگلیس آمد، جایی که سِر پاول وینوگرادف انجمنی از دوستان و پژوهشگران مهاجر از جمله پاول میلیوکف را اداره می‌کرد. نیز بنگرید به
- 'Russischer Geist in deutscher Umgebung' in Schlögel, 1995, pp. 262-3, and Gerd Voigt, 'Otto Hoetzsch, Karl Stählin und die Gründung des Russischen Wissenschaftlichen Institute in Schlögel, 1995, pp. 267-78; Sorokina, pp. 284 ff, *Russkayapechat' v Rige*, vol. 2, pp. 80, 98.
25. Voigt in Schlögel, 1995, pp. 275-7.
۲۶. عده‌ای لوسکی را «صوفی می‌دانستند... که کارش در فلسفه جدی دانشگاهی سهمی نداشت.»
بنگرید به

- Andreyev, vol.1, p. 322, vol. 2, p. 6.
27. Ibid., p. 275.
28. Quoted in Raeff, pp. 153-4.
29. Voigt in Schlögel, 1995, p. 275. For the attraction of Spengler, for example, to Frank, see Boobbyer, pp. 129-30.
30. Viktor Kagan, 'Boris Brutskus: unchenyi i pravozashchitnik', *Evrei v kul'ture russkogozarubezhya*, Vyp. 1, Jerusalem, 1993, pp. 476-84; see also the excellent digest at <<http://www.economicus.ru>>, galleryeya ekonomistov by N. L. Rogalina, based on her monograph *Boris Brutskus — Istorik narodnogokhozyaistva Rossii*, Moscow, 1998. The lectures were advertised in *Rull*
31. Voigt in Schlögel, 1995, p. 273.
32. Wolfe, p. 143.
33. Voigt in Schlögel, 1995, p. 273.
34. 'Kratkaya biografiya Viktora' in *Pamyati Viktora Franka*, London, 1974, p. 8.
35. *Pamyati Viktora Franka*, p. 23.
36. Ibid., p. 33.
37. Marullo, p. 100.
38. 'Foreword' (1967) to Vladimir Nabokov, *King, Queen, Knave*, London, 1968.
39. Johnston, p. 32.
40. Rogalina, p. 11.
41. Hardeman, pp. 163 and 268.
42. Wolfe, p. 59; Rogalina, p. 15.
43. Berberova, p. 399.
44. L. K. Skarenkov, 'Von Lampe' in Schlögel, 1995, p. 73.
45. Ibid., p. 54. His lecture was part of the 1927/8 programme.
46. *Russky Parizh*, p. 517. For the close links between *Nakanune* and 'Change of Landmarks' see Hardeman.
47. Razumovsky, pp. 145-6.
۴۸. سند آرشیوی اصلی یادداشت لنین برای استالین در تابستان سال ۱۹۲۲ است که گلاواتسکی آن را منتشر کرد.
- p. 108, and Volkogonov Lenin, p. 362, and Pipes, *The Unknown Lenin From*

- the Secret Archive*, New Haven and London, 1996, pp. 168-9.
- گلاواتسکی تاریخ آن را ۱۶ ژوئیه می‌داند، پاییز ۱۷ ژوئیه. ولگو کونف مطمئن است پاییز نبوده.
49. Otsup, p. 544.
- خاطرات چوکوفسکی در ۱۵ دسامبر ۱۹۲۲ موزیانه استعداد آبخنوالد را زیر سؤال می‌برد.
بنگرید به
- Dnevnik1901-1929*, p. 219.
50. Berberova, p. 167; Aleksandr Bakhrakh, *Po pamyati, pozapisam*, Paris, 1980.
Gershenzon's letters are available in *Minuvshee Istorichesky Almanakh*, [MIA] 8.
51. Berberova, pp. 163-4
52. Berberova, pp. 194-5; Jakobson, *My Futurist Years*, p. 307. Viktor Shklovsky, *ASentimental Journey. Memoirs1917—1922*, translated by Richard Sheldon, London, 1970, p. xv,
عامل سرنوشت‌ساز باج‌گیری عاطفی دولت را حذف می‌کند.
53. Jakobson, *My Futurist Years*, p. 88.
54. Berberova, p. 189.
55. *MIA*, 16, p. 41.
56. Stacy Schiff, *Vera (MrsVladimir Nabokov)*, London, "99> P- 35-
57. On 22 May 1923 as reported in *Dni*. Rogalina, p. 14.
58. Hardeman, pp. 93-107. For an interesting commentary on *Smena Vekh*, see also Nikita Struve, pp. 51-4.
59. Hardeman, pp. 93-107.
60. Pipes, *Struve Liberal on the Right*, p. 236.
61. *Nakanune*, 26 November 1922. See also Hardeman, p. 155.
62. For the Russian interest in Scheler cf Boobbyer, p. 125, and Frank's review of Scheler's latest book *Vom Ewigen im Menschen* ('On the Eternal in Man') for acollection, edited by Berdyaeu, *Sofia: Problems of SpiritualCulture and Religious Philosophy*. Here was yet another book published in 1923. See also Schlögel, 1995, p. 265, and *Dream*, p. 248.
63. Raeff, p. 104.
۶۴. او از اینشتین که به دام تبلیغات شوروی افتاده بود سرخورده شد. بنگرید به

Kagan, 'Boris Brutskus' in *Evrei v kul'turerusskogo zarubezhya*, Vyp. 1, pp. 480-8. and Rogalina, p. 19.

65. Mary McCarthy, 'A Bolt from the Blue' (1962), reprinted in *Pale Fire*, London, 1991.

66. Nabokov, *Speak, Memory*, p. 218 (Chapter 14, Section 2)

ظاهراً حمله‌ای است به شخصیت تلفیقی ساختگی ناباکوف. بسیاری از ویژگی‌هایش هرچند نه همه را از خصوصیات بردیایف دارد، به اضافه خصوصیات گئورگی آداموویچ شاعر نه‌چندان مهم و منتقد ادبی که از آثار ناباکوف نفرت داشت. برای حمله دیگر به شخصیت «مفسر اسرار دینی» نک به:

follows on p. 220.

67. Raeff, p. 101.

68. Joseph Frank, *Dostoevsky: The Stir of Liberation 1860-68*, Princeton, N. J., 1986, p. 119.

69. Quoted in Richie, p. 313. See also Schlögel, 1995, p. 266.

70. Berberova, pp. 162-3.

۹. پاریس

1. *La vie culturelle de emigration russe en France: chronique (1920—1930)*, compiled by Michele Beyssac,

پاریس، ۱۹۷۱، سخنرانی‌های روزانه و رویدادهای فرهنگی به زبان روسی را در سراسر پاریس فهرست می‌کند. برای ارزیابی کلی از زندگی روسی در فرانسه بنگرید به

Robert Harold Johnston, 'Paris: Die Hauptstadt de russischen Diaspora' in Schlögel, 1994.

Catherine Triomphe, *La Russie a Paris*, Paris, 2000, is an excellent practical guide.

2. Marullo, *From the Other Shore*, p. 74.

3. Nina Kandinsky, *Kandinsky and I*, 2nd edn, Munich, 1976, p. 88.

به‌وضوح این ممنوعیت ساختارگرایی و والاگرایی را در این صحنه مستثنا می‌کرد. نیز بنگرید به

Christopher Read, *Culture and Power in Revolutionary Russia: The Intelligentsia in the Transition from Tsarism to Communism*, Basingstoke, 1990, p. 178 and pp. 183-5.

نیز ص ۹۱ در مورد بحران اقتصادی هنرمندان در دوران ان.ای.پی: حمایت‌های دولتی بیشتر شامل حال اعضای مکاتب واقع‌گرا و کمتر شامل حال پیشروها بود.

4. Raeff, pp. 37-8.
5. Berberova, pp. 215 ff, 277. Johnston, pp. 73-81.
6. *Professiya: Zhena filosofa Lidya Berdyaeva*, [Diaries] p. 89; Fiene, P-43-
7. see Fiene; Leonid Livak, *How it was Done in Paris. Russian Emigre Literature and French Modernism*, Madison, Wisconsin, 2003, p. 217.
8. Marullo, *From the Other Shore*, pp. 284, 288; Berberova, pp. 282-3. Zinaida Shakhovskaya, *Une Manière de vivre*, Paris, 1965, p. 237.
9. Fiene, p. 124.
10. *Russky Parizh*, pp. 519-20; p. 513.
11. *Ibid.*, pp. 522-3. The older journals were *Sovremennik* and *Zapiski otechestva*.
12. Raeff, p. 87.
13. Antuan Arzhakovsky, *Zhurnal Put' 1925-40 Pokolenie russkikh religioznykh myslitelei vemigratsii*, Kiev, 2000, p. 114, quoted from the Paris YMCA Press Archive. The title echoed that of the journal *Novy Put'* of pre-1914.
14. Johnston, p. 54; Raeff, p. 78.

آرژاکوفسکی از آرشیوهای یمکا برای تهیه تصویر از روس‌ها و به‌ویژه بردیایف با حمایت سازمان‌های امریکایی به‌صورت گسترده استفاده کرده است. نیز بنگرید به *Professiya: Zhena filosofa Lidiya Berdyaeva* diary entry for 3 June 1936, p. 149.

15. Sergei Bulgakov, *The Orthodox Church*, translated and edited by Donald A. Lowrie, London, 1935, p. 201.
16. Raeff, pp. 123-30; Arzhakovsky, pp. 125-33.
17. Triomphe, pp. 79-88.
18. Vysheslavtsev, p. xv.
19. *Ibid.*, p. 21.
20. Bulgakov, 1935, p. 219.

بولگاکف در سال ۱۹۳۴ (همان سالی که ایالات متحد، اتحاد شوروی را به رسمیت شناخت) برای موعظه به امریکا رفت، بنگرید به

A Bulgakov Anthology, London, 1976, pp. 163 ff.

موعظه او (ص ۱۸۰) بسیار با احساس بود که «شاید غرب در معنویت آزاد ارتدوکس

یادداشت‌ها ■ ۴۲۱

مکملی برای بی‌روچی خود بیابد؛ و ارتدوکس شرق شاید بسیاری چیزها با توجه به سازماندهی مذهبی زندگی روزانه از مسیحیت غرب بیاموزد.»

22. *Dream*, p. 284.

23. *Russkoe zarubezh'ye. Zolotayakniga russkoi emigratsii*, p. 80.

۲۴. بردیایف به ژاک مارتین و همسر روس او رانیسا، گابریل مارسل، ویلفرد موند و امانوئل مونیه بسیار نزدیک بود. او سالیان سال *Decades de Pontigny* را اداره می‌کرد، یک انجمن روشنفکری بین‌المللی و منزوی که پل دسجاردین در یک دیر قدیمی سیسترسی در جنوب فرانسه تشکیل داده بود.

25. Andreyev and Savicky, pp. 135-48. For the full text, see Petr Savitskii, *Exodus to the East: Forebodings and Events: An Affirmation of the Eurasians*, translated by Ilya Vinkovetsky, Afterword by Nicholas V. Riasanovsky, Idyllwild, 1996. The other authors of *Exodus* were P. P. Suvchinsky and G. V. Florovsky. Nikita Struve, pp. 54-60, gives an excellent account of Trubetskoy's thought.

26. Lasha Tchantouridze, 'Eurasianism in Russia, *Perspectives. The Central European Review of International Affairs*, Institute of International Relations, Prague, 16, Summer 2001, pp. 73, 75.

27. Quoted by Andreyev and Savicky p. 138; the same passage is cited by Tchantouridze p. 72 though I have modified her translation.

28. Raeff, pp. 163-9.

29. Golo Mann, *The History of Germany since 1789*, Harmondsworth, 1968, p. 607.

30. Nikita Struve, pp. 58-9.

31. Andreyev and Savicky, p. 148.

32. Arzhakovsky, p. 70.

33. *Dream*, pp. 265-6.

34. See Arzhakovsky, pp. 135 ff; A. Z. Shteinberg, *Druz'ya moikhrannykh let 1911—1928*, Paris, 1991.

35. Arzhakovsky, p. 136.

36. S.S. Khoruzhii, 'Zhizn' i uchenie L'va Karsavina' in L. P. Karsavin, *Religioznofilosofskiesochineniya*, T. 1, Moscow, 1992, p. xxxvii.

37. *Ibid.*, pp. viii, xv, Ixvi.

38. *Ibid.*, p.xv.

39. *Russky Parizh*, pp. 107-8.
40. Khoruzhii, p. Ixvi.
 ریاست آباشناسی به مورخ بزرگ کلیسای ارتدوکس گنورگی فلوروفسکی محول شد.
 ۴۱. جوزف دو متسر یک متفکر یسوعی به شدت محافظه کار و مخالف انقلاب فرانسه بود. بنگرید به
 S.S. Khoruzhii, 'Karsavin i de Mestr', *Voprosyfilosofii*, 1989, No. 3.
42. Andreyev and Savicky, p. 119.
43. Mandelstam, *Hope Against Hope*, p. 288.
44. Simon Sebag-Montefiore, *Stalin at the Court of the Red Tsar*, London, 2003, p. 16.
 به گفته مارولو، در دهه ۱۹۳۰ شوروی‌ها و مهاجران، مانند اعضای در حال جنگ و
 جدال خانواده از کمینگاه مطبوعات به هم تیراندازی می‌کردند؛
 See also Schogel, *Der grofie Exodus*, p. 415.
45. Marullo, *ibid*, p. 277.
46. Berberova, p. 290.
47. Glenny and Stone, p. 289.
48. Boyd, 1990, p. 201.
49. The view of Vasily Yanovsky quoted in *Russky Parizh*, p. 172.
50. Schlögel, 1995, p. 66.
51. Volkogonov Lenin, p. 366; Volkogonov Lenin (Russian edn), vol. 2, p. 192,
 contains a list of émigré journal targets.
52. Nikita Struve, p. 59.
53. *Ibid*.
54. *Dream*, p. 254.
55. Berberova, p. 282.
۵۶. همان، ص ۳۸۷: «من به روس‌های مهاجر تهیدست، ابله، بوگندو، نفرت‌انگیز، غمگین،
 بی‌شرم، محروم، عاجز و گرسنه (تعلق دارم)!»
 ۱۰. سرانجام
1. Stratonov committed suicide. <<http://www.ihst.ru/projects/emigrants/stratonov>>; <<http://www.vgd.ru>>.
2. Fleishman et al., *Russkaya pechat'v Rige*, vol. 2, p. 98.

3. *Segodnya*, 1935, Nos 192 and 195, cited in Yury Abyzov, *Russkoepechatnoe slovo v Latvii1917—i944gg. BibliograficheskySpravochnik*, Stanford, 1990, vol.3, part 4.
4. *Segodnya*, 1934, No. 1013, cited in Abyzov, vol. 1.
5. *Russkaya pechat' v Rige*, vol. i, p. 104; vol. 2, p. 376; *Evrei vkul'ture russkogo zarubezh'ya*, Vyp. 1, pp. 46, 53.
6. Stepun, pp. 640-41.
7. *Pamyati Viktora Franka*, p. 9.
8. NLV, p. 252.
9. Johnston, p. 151; Ilyin's letter in Burchard, 'Die russische Emigrantenzzeitung *Nas Vek* 1931-1933', in Schlögel, *Dergrofie Exodus*, 1995, p. 451.
10. Johnston, p. 166; Pipes, *Struve.Liberal on the Right*, p. 413
11. 'Ilyin, *Russkoe zarubezh'e.Zolotaya kniga russkoi emigratsii*, p. 266; Ippolitov et al., *Tristolitsy izganiya*, pp. 94, 106. N. P. Poltoratsky, I. A. *Ilyin:Zhizn I Trudy mirovozenie*, New York, 1989; 1.1. Evlampiev, 'Filosofskie I pravovye vzglyady LA. Il'ina' <<http://www.humanities.edu.ru/db/msg>> accessed 16 June 2004, p. 10.
12. Stacy Schiff, *Vera (Mrs Vladimir Nabokov)*, London 1999, p. 103-6.
13. Nikita Struve, p. 147.
14. Cesare Segre, 'Da Mosca a Flarvard via Praga - conversazione con Roman Jakobson', *La Fiera letteraria*, 1968, 4 Luglio, pp. 14-15.
۱۵. آلكساندر فيلار توويچ ايزيومف شهروند شوروى خود را در خارج حفظ كرد و استالينيست دوآتشه مى‌ناميد. مقالات او را مى‌شود در مجموعه نيكلايفسكى در انستيتوى هوور، استنفورد كاليفرنيا پيدا كرد. بنگريد به
See Fleishman et al., *Russkaya pechat' v Rige*, vol. 4, pp. 122-3. For Nikolai Moiseevich Volkovskiy, see entry in *BibliograficheskySpravochnik Abyzov*, Fleishman et al., *Russkaya pechat' v Rige*, vol. 1, pp. 299-307.
16. For Boris Osipovich Khariton, see Fleishman et al., *Russkaya pechat' v Rige*, vol. 1, pp.79-82. Details of Leonid Moisevich (Maximovich) Pumpyansky in the same volume and also at <<http://www.vgd.ru>>.
17. NLV, pp. 292-3.
18. <<http://www.vgd.ru>>; Andreyev and Savicky, p. 197.
19. Andreyev and Savicky, p. 197.

20. Vladimir Nabokov, *Perepiska ssestroyu*,

ان آرپور، میشیگان، ۱۹۸۵، نامهٔ یلنا ناباکوف به برادرش، یکم اکتبر ۱۹۴۵.

۲۱. والتین فئودوروویچ بولگاکف (۱۹۶۶ - ۱۸۸۶) در سال ۱۹۱۰ منشی تولستوی بود و خاطرات آن سال‌های خود را منتشر کرد. این خاطرات به انگلیسی با نام آخرین سال‌های تولستوی چاپ شد و آخرین چاپ آن در سال ۱۹۷۱ بود. کتاب او به نام تولستوی، نین و گاندی در سال ۱۹۳۰ چاپ شد. برای زندگی کاری او در چکسلواکی و بازگشت به اتحاد شوروی بنگرید به:

Fleishman et al., *Russkaya pechat' v Rige*, vol. 4, p. 33.

هویت والتین بولگاکف به خاطر آنکه «والرین» و «ونیمین» نامیده شده بیشتر از همه با ولادیمیر فئودوروویچ بولگاکف نویسنده اشتباه گرفته می‌شود.

22. For Izyumov, see above, note 15. For Aleksandr Aleksandrovich Bogolepov, see

Fleishman et. al., *Russkayapechat' v Rige*, vol. 2, pp. 112, 114, and N.M. Zernov (compiler), *Russkie pis ateli v emigratsii: Biograficheskie svedeniya ibibliografija ikh knigpobogosloviyu, religioznofilosofii, tserkovnoi istorii Ipravoslavnoikul'ture 1921-1972*, Boston, 1972. Mikhail Mikhailovich Novikov and Boris Nikolaevich Odintsov both have entries at <<http://www.ihst.ru/projects/emigrants>> Novikov also wrote his autobiography: *Ot Moskvy doNyu~Yorka Moya zhizn v nauke ipolitike*, New York, 1952. His papers are in the Bakhmetev Archive at Columbia University.

23. Nikita Struve, p. 147; Sergei Hackel, *Pearl of Great Price: TheLife of Mother Maria Skobtsova1891-1945*, London, 1981.

هاکل از خاطرات او گریموف 'deposited with the author' نقل کرده است. او گریموف به افترا به رایش سوم و پول گرفتن از شوروی محکوم شد، بنگرید به

Schlögel, 1995, p. 463.

24. *Russkoe zarubezh'e. Zolotayakniga russkoi emigratsii*, pp. 156-9.

25. Johnston, pp. 168 ff

26. Ibid.

27. 'Listening to the War', *Testimony ofLorna Swire*, BBC Radio 4, 14.01.1980.

28. Nikita Struve, p. 149.

29. Fiene, p. 218.

30. Nikita Struve, p. 152.

31. Karsavin in *Russky Parizh*, p. 444; <<http://www.hronos.ru>; <www.repherat.ru>.

1. See Chamberlain, chapter 11, 'How the Long Tradition Survived'.
2. D.M.Thomas, *AlexanderSolzhenitsyn. A Century in hisLife*, London, 1998, p. 376.
۳. پاکسازی سال ۱۹۲۲ سنت گذشته را باب کرد،
cf Volkogonov Lenin, p. 368. David Caute, *The Dancer Defects. The Struggle
forCultural Supremacy during the Cold War*, Oxford, 2003,
اولین بخش تاریخ دوجلدی جنگ سرد فرهنگی است.
4. Volkogonov Leaders (Russian edn) and Volkogonov Lenin (Russian edn) passim.
نقل قول‌های بیان‌شده از بردیایف که پیش درآمد هر یک از فصول این تواریخ بازنگرانه
است در ویراست انگلیسی موجود نیست.
5. Schlögel, 1988, p. 480.
6. Nabokov, *The Gift*, p. 8.
7. Ibid., p. 162.
8. Foreword to *The Eye*.
9. Izgoev, p. 19.
10. Catriona Kelly, *Petersburg.Crucible of Cultural Revolution*, London, 1995;
Schlögel, 1988.
11. Ruth Dudley Edwards, *VictorGollancz*, London, 1987, p. 550.
برای اشتیاق او به نقل قول از بردیایف نیز بنگرید به
Victor Gollancz, *The New Year of Grace. An
Anthology for Youthand Age*, London, 19 61.
12. For this argument I am guided by Iris Murdoch in *The Sovereignty of Good*,
London, 1970.
13. Leszek Kolakowski, *Positivist Philosophy. From Hume to theVienna Circle*, Har-
mondsworth, 1972.
14. Mayakovsky, 'How are Verses to be Made,' quoted in Sinyavsky, p. 197.
15. Mariengof, pp. 104-5, m v amended translation.
16. See below, note 19.
17. Isaiah Berlin, *Two Concepts of Liberty*, Oxford, 1969, pp. 139-41.
18. Chamberlain, pp. 135-6.

19. Kolakowski, pp.150-155, 210-11.
20. Quoted in Reitblat, 'Podkolodny estet' in *Evrei vku'lture russkogo zarubezh'ya*, Vyp. 1, Jerusalem, 1992, p. 41.
21. Kreyd, in Aikhenvald, *Siluety*, vol. 1, pp. 8-9.
22. Quoted in Reitblat, p. 48. Frank's obituary of Aikhenvald appeared in *Rul'*, 17 December 1929.
23. Reitblat, p. 49; Boyd, *The Russian Years*, p. 257; Abram I. Rejtblat, 'Julij Ajchenvald' in Berlin in Schlögel, 1995, p. 465.
24. J. G. Merquior, *From Prague to Paris: A Critique of Structuralist and Post-Structuralist Thought*, London, 1986,
25. See above, p. 137.
۲۶. وقتی خوداسویچ به برلین رسید یاکوبسن فکر کرد خرج خود را با ترجمه شعر چک به روسی در می آورد. این راهی بود که خود یاکوبسن در پیش گرفت و خیلی هم درآمد داشت: فرق میان شیوه عملکرد چک و روسیه به عنوان نظام‌های معنابخش شروعی برای روش ساختارگرایانه پیش پای او گذاشت.
27. Nikita Struve, p. 23.
28. Bradford, p. 5:
- «ایده او از شاعرانه گویی، متن و زندگینامه به عنوان شکلی از اسطوره که در آن زندگی و کار با هم درآمیخته‌اند.»
29. Roman Jakobson, *Language in Literature*, edited by Krystyna Pomoska and Stephen Rudy, Cambridge, 1987, pp. 35-6.
۳۰. پس از مصاحبه با یاکوبسن، سزار سگره منتقد، درد و رنج او را در مقاله خود بیان کرد. *La Fiera letteraria*, 4 July 1968, pp. 14-15
- سگره در تلاش برای درک علم جدید، احساس کرد که یاکوبسن «همه جا حاضر است، از جمله به معنای استعاره‌ای». برادفورد در ارتباط با خلق یک اسطوره بر «پرهیز او از اول شخص مفرد...» تأکید می‌کند.
31. Part of Aikhenvald's contribution on the tragedy debate. See *Rul'*, 10 December 1922.
32. Mandelstam, *Hope Abandoned*, P. 58i.
33. I.1. Evlampiev *Khudozhestvennaya filosofia Andreje Tarkovskogo*, St Petersburg, 1991, p. 9.
34. Volkov, p. 515.

35. Alexander Solzhenitsyn, *Cancer Ward*, translated by Nicholas Bethell and David Burg, London, 1975, p. 515 (see translator's note).
36. Evtuhov, p. 122.
37. Berberova, p. 6.
38. Mandelstam, *Hope Against Hope*, p. 436.
39. Alexandra Tolstoy, p. 336.
40. *Dear Bunny, Dear Volodya, The Nabokov—Wilson Letters 1940—1971*, edited, annotated and with an introductory essay by Simon Karlinsky, revised and expanded edition, Berkely, 2001. See Karlinskys 'Introduction,' pp. 21-26 and Letters 6 and 7.
41. Johnston, p. 63-4.
42. Romain Rolland, *Voyage a Moscou Juin—Juillet 1938*, Paris, 1992, p. 53.
43. *Rul'*, 10 December 1922.
44. *Ibid.*
45. Vysheslavtsev, p. xiv.
46. Quoted in Francis Stonor Saunders, *Who Paid the Piper?*, London, 1999, p. 58.
47. Mark Kulikowski, 'Eine vernachlassigte Quelle' in Schlögel, 1994, p. 373.

پیوست دو

1. See Glavatsky, p. 151; Kogan, *Voprosy filosofii*, 1993, No. 9, p. 67.
2. This document is reproduced in Glavatsky, pp. 192—7.
3. V. G. Makarov, V. S. Khristoforov compilers, *Vysylka vmestorasstrela Deportatsiyaintelligentsii v dokumentakh Vecheka-GPU 1921-1923*, with a commentary by V. G. Makarov, Moscow, 2005, pp. 109-111. See also the commentary on the lists held in various archives pp. 39-42. An earlier version of this research was also published in *Voprosy filosofii*, 2003, No. 7, pp. 113-37, and can be accessed at <<http://russcience.chat.ru/papers/mak>>3vf.htm>. *tret'XX Veka Entsiklopedicheskybigrafichesky slovar'*, p. 116.
4. Glavatsky, pp. 176-7,

می‌گوید مطابق منابع به او کراینی‌ها در پراگ پیشنهاد پناهندگی شد اما مقامات شوروی

نمی‌خواستند دانشگاه او کراین را در پایتخت چکسلواکی تقویت کنند. یادداشت او نشلیخت به استالین در تاریخ ۵ ژانویه ۱۹۲۳ (گلاواتسکی ص ۹۵)، از تغییر برنامه به‌خاطر «مشکل عملی کردن حکم تبعید به خارج روشنفکران او کراینی مخالف شوروی به‌خاطر امتناع کشورهای مختلف از پذیرفتن تبعیدی‌ها در کشور خودشان» می‌گوید.

5. *Rul'*, No. 560, 1 October 1922; Makarov, *Vysylka vmesto*, p. 175.
6. Makarov, *Vysylka vmesto*, p. 41. The students are listed by name on pp. 118-19.
7. Khoruzhii, *Literaturnaya Gazeta* No. 19, 9 May 1990, cites the words of the Moscow prosecutor; for Valentin Bulgakov see Fleishman et al., *Russkaya pechat' v Rige*, vol. 4, p. 33; Makarov has 30 March.
8. For Gorky see Geller, p. 224. For the Kazan expulsions see S.Yu. Malysheva, 'Kazanskie professora-passazhiry "filosofskogo parokhoda"', *Kultur'naya missiya Rossi is kogo Zarubezhya: istoriya isovremennost'*, Moscow, 1999, pp. 53-60.
9. B. Lossky, 'Ki zgnaniyu lyudei mysli v I922g,' in *Russkii Almanakh*, Paris, 1981, pp. 351-62.
10. *Rul'*, No. 560, 1 October 1922.
11. Makarov, *Vysylka vmesto*, p. 40.
12. *Dream*, p. 244.

۱۳. رول شماره ۵۶۶، ۸ اکتبر ۱۹۲۲، ورود باکال به برلین را اعلام کرده است. وقتی او در بخش شوروی برلین دستگیر شد و قبل از بازگردانده شدن به روسیه از او بازجویی شد، باکال تصدیق کرد که در اولین سال‌های زندگی خود هنگام تبعید اجباری با تبعیدیانی مثل ماتویف، رومادونفسکی، شیشکین و کوزمین کاراوائف در کافه‌های برلین نشست و برخاست داشته. بنگرید به؛

Makarov, *Vysylkavmesto*, pp. 33-4.

که نشان می‌دهد سه نفری که نامشان ذکر شده جز تبعیدیان بوده‌اند. باکال به کسانی هم که نامشان در هیچ‌یک از فهرست‌های تبعیدیان ذکر نشده اشاره کرده است - از جمله اسمیرنوف و نووسلسکی.

14. Bulatov probably travelled overland because 'he got stuck in Riga or Reval', according to *Rul'*, No. 566, 8 October 1922.
15. See above note 7.
16. Intetsky arrived on the *Haken*. See *Rul'*, No. 560, 1 October, 1922.
17. Peshekhonov travelled overland, via Riga. See the frontespiece to his book

Pochemu ya ne emigririval dated Riga November 1922.

18. S. N. Bulgakov left Russia on 1 January 1923 via Constantinople. See Boris Yakim's introduction to Sergei Bulgakov, *The Friend of the Bridegroom. On the Orthodox Veneration of the Forerunner*; Grand Rapids, Michigan, 2003, P- vih> and *Russkoe zarubezhè. Zolotayakniga russkooi emigratsii Pervaya*
19. According to Fleishman et al., *Russkaya Pechat' v Rige*, vol. i, 1997,

ایرتسکی به دستور مسکو در پتروگراد ماند و سه هفته بعد تبعید شد.

۲۰. تبعید لودیژینسکی در فهرست نهایی گ.پ.او در ۲۰ ژانویه تأیید نشده است، نقل از ماکاروف، ص ۱۷۳-۵، اما اسم او در فهرست‌های دیگر ذکر شده و به یقین تبعید شده است.
۲۱. لوتوخین «از روال استونی تلگراف زد که در فوریه سال ۱۹۲۳ به برلین می‌رسد». بنگر به Lutokhin, p. 99 fn. 93.

۲۲. سورو کین ۲۳ سپتامبر همراه همسرش با قطار مسکو از سیژ به ریگا رفت.

۲۳. «متقاعد شدم اکتبر ۱۹۲۲ کشور را ترک کنم. سفرم در ورشو دچار وقفه شد...»

S. P. Melgunov, *The Red Terror in Russia*, London, 1925.

ملگونوف ۱۰ اکتبر کشور را ترک کرد. نام او در فهرست ۲۰ ژانویه گ.پ.او نبود.

۲۴. کوسکووا و پروکوپوویچ ریگا را در ماه ژوئن ترک کردند. پرونده گ.پ.او در مورد تبعید آن‌ها در

the Obshchii Sledstvenny Fond Mfinisterstva] B[ezopasnosti] SSSRR- 31759

نگهداری می‌شود. بنگرید به

'Prokopovich, S.N.' at <<http://www.gallery.economicus.ru>>.

۲۵. آئاتولی ادوار دوویچ دیویوا (۱۸۸۲-۶) در ماه ژوئیه بازداشت شد و ۱۴ اوت ۱۹۲۲ محکوم به تبعید گردید. بنگرید به:

Makarov, *Vysylka vmesto*.

26. Khodasevich and Berberova left in late May 1922. See Berberova, pp. 144, 214.

۲۷. مارتسینکوفسکی که قبلاً توسط گ.پ.او در جریان فرار نگرفته بود از مسکو به عنوان یک مورد منحصربه‌فرد در ۲۷ دسامبر ۱۹۲۲ تبعید شد. بنگرید به:

Makarov, *Vysylkavmesto*.

۲۸. پوئنیکا ۸ سپتامبر ۱۹۲۲ دستگیر شد و با دستور ویژه ۳ فوریه ۱۹۲۳ از پتروگراد تبعید شد. بنگرید به:

Makarov, *Vysylkavmesto*.

۲۹. ورود گولوواچف در رول ذکر شد، ۱۱ اکتبر ۱۹۲۲. نیز بنگرید به

Makarov, *Vysylka vmesto*.

30. For Chertkov's reprieve see Khoruzhii, *Literaturnaya Gazeta*, 9 May 1990. For Gustav Shpet see above p. 50 and for Zamyatin p. 132-4. For Feldstein, Fomin, Kukolevsky, Ozerov and Rybnikov see Makarov. All others are in Glavatsky, p. 172.

۳۱. یورفسکی در فهرست گ.پ.او مسکو بود اما حکم لغو شد. او سال ۱۹۳۸ در پاکسازی‌های استالین تیرباران شد. نیز بنگرید به

Tatyana Frank TFV, p. 6.